

Beretning
om en med Kgl. Stipendium foretagen
videnskabelig Reise.

Afgivet til den Kgl. Norske Regjering's Departement for
Kirke- og Underviisningsvæsenet

af

Ludvig Dahl,
Reservelæge ved Gaustad Sindssygeasyt.

(Aftryk af Norsk Magazin for Lægevidsk., 11 og 12 Bind.)

Christiania.

1858.

1

Efterat et Kongeligt Stipendium paa 250 Spd. ved naadigst Resolution i April 1855 var bleven mig bevilget, for i en Tid af 3 á 4 Maaneder at gjøre mig bekjendt med Sindssygeanstalterne i Holland, Belgien og Storbritannien, begyndte jeg min Reise i Slutningen af Marts 1856. Uagtet jeg i min Ansøgning ikke havde nævnt Danmark, besluttede jeg dog at anvende omtrent 14 Dage paa dette Land og Hertugdømmerne, da jeg ikke tidligere havde havt Anledning til at lære de derværende for os i flere Henseender vigtige Sindssygeindretninger at kjende. Min Tid blev saaledes fordeelt paa følgende Maade: Danmark og Hertugdømmerne 2 Uger, Holland 2 Uger, Belgien 2 Uger, England og Skotland 7 Uger. I Begyndelsen af Juli Maaned vendte jeg tilbage til Christiania.

For ikke at blive trættende, vil jeg i det Følgende ikke indlade mig i en i det Enkelte gaaende Beskrivelse af alle de Forholde og Indretninger, som vare Gjenstande

2

for min Opmærksomhed i de 33 Anstalter, som jeg paa denne Reise har besøgt. Jeg vil forsøge paa at give en Oversigt over Sindssygevæsenets Udvikling og Organisation i de betræffende Lande, og for de enkelte Anstalters Vedkommende kun udhæve, hvad der ved hver har forekommet mig meest fremtrædende og ejendommeligt, forbeholdende mig senere maaskee at benytte de specielle Bemærkninger, som jeg paa de forskjellige Steder har gjort, til en almindelig Fremstilling af Sindssygeanstaltnernes Forhold og Indretninger.

Sindssygevæsenets Historie i Danmark viser den samme Overgang som i andre Lande fra et indskrænket communalt Nodtørfthedsanliggende til en af en oplyst og human Betragtning fremmet Statsopgave. Dette Omslag fremtræder i Danmark umiddelbart fremkaldt af Almeenhedens Oplysning om Sagens Betydning og Vigtighed.

Efterat det gamle St. Hans Hospital udenfor Kjöbenhavn, i hvilket de Sindssyge vare blevne forpleiede sammen med syphilitiske og andre chroniske Syge, i Aaret 1807 var bleven ödelagt af Englænderne og dets Beboere adspredte, kjøbte Kjöbenhavns Fattigvæsen det fölgende Aar Bidstrupgaard i Nærheden af Roskilde og lod den indrette – ligeledes til fælles Brug for Sindssyge og andre chroniske Syge. Först i 1816 blev den taget i Brug, men dens trods senere Udvidninger for 4 á 500 Individuer utilstrækkelige Localer, dens nære Forhold til Kjöbenhavns Fattigvæsen, og, fremfor Alt, Sammenblandingen af de Sindssyge med de ikke Sindssyge, de saakaldte Lemmer, har indtil den seneste Tid hindret den fra at blive en til Tidens Fordringer svarende og sine Patienters Tarv tilbörlig befordrende Anstalt I Odense Hospital fandtes et

3

Locale for 50 á 60 Sindssyge, men den störste Deel af Landets Sindssyge befandt sig, foruden udsatte i privat Forpleining, adspredte i forskjellige Hospitaler, Arbeids-huse, Arresthuse og lignende Localer, af hvilke de to danske Forfattere, der have befattet sig med disse Gjenstande, *Hübertz* og *Selmer*, have givet sörgelige og oprörende Beskrivelser. *Selmer* betegner træffende de gjorte Foranstaltninger mere som imod end for de Sindssyge: deres Vel var en Biting – Hovedformaalet var de Ikkeafsindiges Tarv, hvis Roe og Sikkerhed man vilde befordre ved at spærre hine inde i Daarekister og Afkroge, hvor man kunde overlade dem til deres egen Skjæbne og slippe Synet af dem.

Under dette tiltog de Sindssyges Antal ganske betydeligt: Medens en i 1831-32 af en Commission for Bidstrupgaard foranstaltet Tælling kun paaviste omtrent 1000 Sindssyge, viste en i 1839-40 af Dr. *Hübertz* foranstaltet Tælling 2398 Sindssyge i det egentlige Kongerige og et Forhold af 1 Sindssyg paa 549, og endelig Tællingen 1845 et Antal af 4267 og et Forhold af 1 paa 316,

Efterat de materielle Vanskeligheder ved det Bestaaende havde foranlediget, at Sagen förste Gang var bleven bragt paa Bane i Provindsialstænderne 1838, og dens Behandling der saavel som en deraf resulterende kongelig Resolution af 1840 om Udvidning af de bestaaende usle Opbevaringsanstalter havde beviist, at baade Stændernes og Regjeringens Anskuelse endnu manglede det Lys, som kunde bevirke en Tilsidesættelse af smaalige oekonomiske Hensyn i en Sag af saadan Betydning, besluttede det medicinske Selskab i Kjöbenhavn, Philiatrien, at udsætte en Præmie for et tilfredsstillende Arbeide om de hensigtsmæssigste Forholdsregler til en bedre Behandling af de Sinds-

1*

4

syge. Dette Priisspöragsmaal besvaredes af Dr. *Hübertz* i hans Bog „Om Daarevæsenets Indretning i Danmark, Kjöbenhavn 1843“, – hvori han tilraader at skille Bidstrupgaard ifra Kjöbenhavns Fattigvæsen og udvide den til Sjællands og de mindre Öers Behov, at udvide Odense Anstalt til Fyens Behov, og at opbygge en ny Helbredelsesanstalt tor Nörre-Iylland. Et paa denne Plan bygget Forslag til de jydske Provindsialstænder for 1844 havde imidlertid ingen Fremgang: ogsaa for denne Forsamling vare de oekonomiske Betænkeligheder overveiende, og den bestemte sig ligeledes for en Udvidning og Forögelse af de gamle Opbevaringsanstalter. Philiatrien sögte nu at bevæge de i Roskilde strax derpaa sammentrædende Provindsialstænder for Öerne til at modvirke Oprettelsen af flere smaa Opbevaringsanstalter og istedet derfor at bevirke en Reorganisation af Kongerigets Sindssygevæsen efter tidsmæssige og for hele Landet eensartede Grundsætninger. Men heller ikke dennegang lykkedes det, uagtet Professor *Davids* og flere andre Sagkyndiges varme Forsvar for Sagen at overvinde de oekonomiske Betænkeligheder.

Da Philiatrien af disse Forhandlinger havde erfaret, at uklare og vrang Forestillinger om dette vigtige Anliggende vare ligesaa rodfæstede hos Folket som hos Regjeringen – vare dens Bestræbelser fremdeles rettede paa at oplyse den offentlige Mening, til hvilken Ende den da

forst offentliggjorde en Kritik over Sagens Behandling i Stænderne, og derpaa henvendte sig til den nuværende Overlæge ved Aarhus Anstalt, *H. Selmer*, hvis Kjendskab til og Iver for Sindssygeværket var Selskabet bekjendt, med Anmodning om at udarbejde et populært Skrift om denne Gjenstand. Om dette Skrift: „Almindelige Grundsætninger for Daarevæsenets Indretning. Som fast Resultat

5

af Videnskab og Erfaring fremstillet for det større Publikum, Kjöbenhavn 1846”, siger den af Philiatrien til dels Bedømmelse nedsatte Committee blandt Andet Fölgende; „Hvad man saa ofte har henholdt sig til, at det slet ikke er klart, hvorfor de mange kostbare Forandringer i Daarevæsenet, som Lægerne forlangte, vare nyttige og nödvendige, kan ikke mere siges: her er et grundigt, veltalende og forstaaeligt Indlæg i Sagen; her er et fra Videnskabernes Dybde hentet og med Skribentens Kunst udstyret Forsvar for Lægernes Paastand; disse kan man ikke mere afvise; man maa enten imödegaae dem med Modgrunde eller indrömmе deres Rigtighed, og, naar det sidste, som vi tillidsfuldt forudsige, vil blive nödvendigt, da vil man ikke kunne undlade at tage dem tilfölgе, uden paa en saa iöinefaldende Maade al krænke alt Hensyn baade til Fornuft og til Humanitet, at vist ingen ærekjær Mand mere vil knytte sit Navn til en saadan Modstand”.

Selskabet for Trykkefrihedens rette Brug udgav dette Skrift. Det fik derved en stor Udbredelse, og vi feile neppe ved at tilskrive det en meget væsentlig Deel i det betydelige Omslag, som umiddelbart derpaa foregik: I Hösten 1846 forelagde Regjeringen de jyske Provindsialstænder et Forslag til Oprettelsen af en Helbredelsesanstalt for Jylland, og dette Forslag antoges uden ringeste Indvending, idet Omkostningerne bevilgedes med stor Liberalitet. Statskassen gjorde Forskuddet og Provindsen paatog sig Tilbagebetalingen i Löbet af 12 Aar, idet det tillige bestemtes, at enhver Uformuende, som inden en vis kort Tid efter Sygdommens Udbrud indlagdes i Anstalten, skulde have fri Forpleining i 3 Maaneder, og derved en virksom Spore til Anstaltens betimelige Benyttelse tilveiebragtes. Denne Anstalt, hvis Indretning og senere Ledelse over-

6

droges *Selmer*, paabegyndtes i 1849, og aabnedes den 1ste September 1852. Den har Plads til 130 Syge.

Nu gik Bevilgningerne til nye Anstalter Slag i Slag. De gamle Bygninger paa Bidstrupgaard bestemtes at skulle anvendes til Pleieanstalt, og en ny Helbredelsesanstalt for 130 Syge at opbygges i Nærheden. Denne var ved min Nærværelse i Vaar allerede for en Deel under Tag, og var væsentlig bestemt for Kjöbenhavn og det nordlige Sjælland. I Vordingborg bygges en ny Helbredelsesanstalt for det øvrige Sjælland og de andre Öer, og endelig paatænkes en Udvidning af den jyske Anstalt ved Aarhus med en Pleie-anstalt for omtrent 250 Syge. Kongeriget Danmark vil saaledes inden kort Tid besidde 3 nye Helbredelsesanstalter, hver for omtrent 130 Syge, samt 2 betydelige med Helbredelsesanstalterne i Forbindelse staaende Pleieanstalter, og vil altsaa kunne yde Plads for henirnod 400 helbredelige og 6 á 700 uhelbredelige Sindssyge. Naar dertil kommer Nærheden af Slesvig og Hornheim, maa det indrömmes, at Danmark snart vil yde sine Sindssyge baade en let og en temmelig fuldstændig Adgang til Hjælp.

Helbredelsesansialten i Aarhus har kostet 265000 Rbd. med Inventarium og Grund. Den nye Anstalt ved Roskilde er beregnet at skulle koste 280000 Rbd. foruden Inventarium, og Vordingborgeranstalten omtrent ligesaameget; – med Inventarium altsaa vel mindst 300000 Rbd. hver. Naar hertil lægges de 200000, som foreløbig ere ansatte for den nye Pleieanstalt ved Aarhus, hvilken Sum imidlertid med Sikkerhed kan vides ikke at ville blive tilstrækkelig, faaer man en Sum af 1,065,000 Rbd. eller omtrent 532000 Spd. som i Löbet af 10 Aar anvendes til dette Anliggende i Danmark, Det egentlige Kongerige Danmark havde ved Folketæl-

7

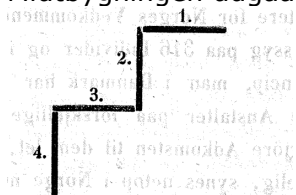
lingen i 1845 (foruden Island og Færøerne) 4,267 Sindssyge paa en Folkemængde af 1,348,372. Norge havde i samme Aar 4,290 Sindssyge paa en Folkemængde af 1,328,471. Baade Antal og Forhold sees saaledes at være i en mærkelig Grad overensstemmende i begge Lande, kun lidt slettere for Norges Vedkommende, nemlig i Danmark 1 Sindssyg paa 316 Individuer og i Norge 1 paa 310.

Det Princip, man i Danmark har fulgt, at anlægge flere mindre Anstalter paa forskjellige Punkter i Landet, og derved gjøre Adkomsten til dem let, og den Hjelp, de yde, almindelig, synes netop i Norge med dets store Udstrækning, vanskelige Communication og tynde Befolkning, at burde finde særdeles Anvendelse.

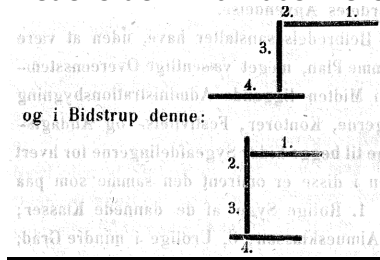
De 3 danske Helbredelsesanstalter have, uden at være byggede efter samme Plan, meget væsentlige Overensstemmelser. Fra en i Midten liggende Administrationsbygning med Bolig for Lægerne, Kontorer, Festivitets- og Andagts-locale m. m. udgaae til begge Sider Sygeafdelingerne for hvert Kjøn. Inddelingen i disse er omtrent den samme som paa Gaustad, nemlig: 1. Rolige Syge af de dannede Klasser; 2. Rolige Syge af Almuesklassen; 3. Urolige i mindre Grad; 4. Voldsomme og Stöiende. I den her nævnte Orden følge Afdelingerne paa hverandre udad fra Administrationsbygningen, saaledes at de rolige Syge af Stand boe denne nærmest og de Stöiende fjernest. Disse Afdelinger følge imidlertid i ingen af dem paa hinanden i en lige Linie udad, men Linien böies paa en for hver af Anstalterne særegen Maade. I Aarhus gaaer den 1ste og Störstedelen af den 2den Afdeling i Linie med Midtbygningen, medens den 3die skjærer denne Linie i en ret Vinkel og den 4de igjen bliver parallel med de første. I Bidstrup har kun den 1ste Afdeling samme Retning som Midtbygningen, 2den og 3die

8

Afdeling danne en ret Vinkel med den 1ste, og skjæres igjen bagtil i en ret Vinkel af den 4de. I Vordingborg vil hver af Afdelingerne faae sin særskilte Retning, saaledes at den fra Midtbygningen udgaaende Linie faaer følgende Form.

medens den i Aarhus mere nærmer sig denne:

Foruden disse Anstalter har Danmark endelig ogsaa i det sidste Aar faaet en lille Idiotanstalt. Denne skyldes væsentlig Dr. *Hübertz's* ivrige og vedholdende Bestræbelser og er anlagt alene ved private Sømmenskud uden anden Hjelp af det Offentlige end endeel Fripladse. Den begyndte sin Virksomhed under Dr. *Hübertz's Bestyrelse* i Slutningen af 1855, men allerede i Begyndelsen af 1856 afgik *Hübertz* ved Døden; for Tiden bestyres det af en Ikke-Læge, og Lægetilsynet besörges af Professor *Christensen*. Det er *Rahbeks* bekjendte Bolig Bakkehuset ved Frederiksberg i Nærheden af Kjöbenhavn, som har faaet denne nye Bestem-

9

melse. Beliggenheden er fri og lundig, men Værelserne lave og flere af Soveværelserne bittesmaa. Det er de samme Værelser, hvori det fortællles at Digteren *Pram* lagde sig ned paa Gulvet "fordi han syntes saa godt om, at have det höit under Taget." Patienterne holdtes

imidlertid meget ude – til Leg og Gymnastik. Der fandtes ved min Nærværelse 9, hvoriblandt Ingen led af Krop.

I Aarhus søgte jeg navnlig at høste Nytte af Erfaringerne med Hensyn til de Vanskeligheder, der ledsage Anstaltens Virksomhed under den lange og kolde Vinter. Paa Gaustad havde disse i den forløbne Tid været mangfoldige. Vandet i Rørledningerne var frosset paa mange Steder, Rørene sprungne og derefter indtraadte da til forskjellige Tider Oversvømmelser i Korridorer og Værelser; vore Waterclosets vare tildeels blevne ubrugelige af samme Grund. Den kunstige Opvarmning i Celleafdelingerne med oventil indstrømmende af cirkulerende varmt Vand opvarmet Luft havde viist sig fuldkommen utilstrækkelig saavel som den dermed i Forbindelse staaende Ventilation. De lange Vinteraftener havde ofte gjort det vanskeligt at beskjeftige og underholde de Syge. Lignende, men dog ringere Vanskeligheder havde man havt at overvinde i Aarhus. Til Vandledningen, der kun fører Vandet til nederste Etage, var fra først af bleven benyttet Leerrør. Disse vare hyppig sprungne og havde foranlediget Oversvømmelser; nu vare de i og nærmest ved Huset blevne ombyttede med Jernrør, og efterat disse paa de for Kulden meest udsatte Steder vare blevne indklædte med Brædder og Rummet derimellem opfyldt med Hö, sporedes ingen videre Vanskeligheder. Waterclosets brugtes ikke. Cellerne opvarmedes fra et for 2 Celler fælles med Kakkelovn forsynet Rum nedenunder i Kjelderens. Fra dette stiger den op-

10

varme Luft ind oventil i Cellerne, og strømmer ud nedad i samme Hjørne til en særskilt Luftkanal, igjennem hvilken Trækket imidlertid af Mangel paa Opvarmning, kun var mangelfuldt. Med Hensyn til Beskjeftigelse om Vinteraftenerne, der naturligviis er vanskeligst at bringe tilveie paa Mandssiden, da var den lettere i Jylland, hvor de fleste Bønder strikke Strømper.

Celleafdelingernes Overfyldning havde man især lidt under i Begyndelsen, endnu før det hele Belæg var fuldt. Nu var Antallet af Celler, 20, fuldkommen tilstrækkeligt for det hele Belæg af 130. Professor *Göricke* ved Bidstrup fandt dette Forhold for stort, og var betænkt paa at indskrænke Cellernes Antal end mere i den nye Anstalt. Dette afhænger imidlertid væsentlig af hvorledes den 3die Afdeling (for de Urolige i mindre Grad) er indrettet. Naar denne som paa Gaustad er forsynet med store, kostbare, for de Syge let tilgængelige Ruder og oekonomiske Hensyn derfor gjør det nødvendigt at flytte dem, der have Tilböielighed til at ituslaae disse, til Celleafdelingen, vil ialfald neppe 26 Celler forslaae til 260 Patienter, hvilket er Forholdet paa Gaustad. Ved Aarhus vare Ruderne i den 3die Afdeling smaa og kostede kun 5 Skilling norsk Stykket. At Cellebelægget er stort i Begyndelsen af en Anstalts Virksomhed, forklares naturligt derved, at en nyaabnet Anstalt i en Egn eller et Land, der længe har savnet Anledning til at anbringe sine besværligste Syge, strax modtager en Mængde af disse, paa samme Tid som Betjeningen er uövet og Localet uprövet

Slesvigs Anstalt med henimod 600 Syge, ligger neppe en halv Fjerding fra Byen Slesvig. Den bestaaer af 3 til forskjeilge Tider opførte og fra hverandre ganske adskilte

11

Bygninger, nemlig: die alte Anstalt, Nebenanstalt og neues Frauenhaus.

Dette sidste er bygget uden offentlig Tilskud, alene ved Anstaltens egne opsparede Midler. Dens Oekonomie viser sig saaledes at være fortrinlig, og beroer vel væsentlig paa det store Belæg af arbejdsdygtige betalende Syge, især Uhelbredelige, hvis Kræfter man har vidst at benytte paa en hensigtsmæssig Maade, navnlig til et betydeligt Landbrug, som lidt efter lidt er bleven udvidet ved Forpagtninger af tilgrændsende Jordstykker. Anstalten yder imidlertid neppe alle sine Syge tilstrækkeligt Rum og Beqvemmelighed: navnlig vare den saakaldte Nebenanstalt og Bagsiden af den oprindelige Anstalt tilsyneladende overfyldte, og fremböde et Skue, der stak meget af imod den sidstes elegante Forside. Det nye Frauenhaus syntes ogsaa uagtet sit smukke Ydre at lade Adskilligt tilbage at ønske, især med Hensyn til Inddeling og Adskillelse, Mangler som naturligviis ikke vilde have fundet Sted, hvis man ikke havde været indskrænket til en saa overmaade ringe Sum, som den, hvormed det var lykkedes at

tilvejebringe denne vistnok ganske nødvendige Udvidelse. Nu som før i senere Tid, (*overstreges og ændret med håndskrift til: Jessens Tid, red.*) udmærker Slesvig sig fordeeltigt fremfor de allerfleste Anstalter ved *den høie Grad af Frihed*, som man der seer sig istand til at indrømme de roligere Syge.

Paa Hornheim ved Kiel, *Jessens* Privatanstalt, fandt jeg ypperligt Materiel og i den yngre *Jessen* en udmærket Veileder i Alt, hvad dertil hører. Den ældre *Jessen* var desværre ikke hjemme. Den for Privatanstalter almindelige Mangel paa Arbeidsvirksomhed gjorde sig ogsaa her gjældende, uagtet Anledningen dertil vistnok ikke manglede.

12

Over Hamborg, hvor jeg benyttede Lejligheden til at bese det israelitiske Sygehuus, reiste jeg til Utrecht.

I Holland indtraadte Forbedringerne i de Sindssyges Vilkaar temmelig silde. Her som andre Steder fandtes de adspredte i Daarekister, Fængsler, Sygehuse o. s. v. Den i 1811 indførte Code Napoleon omtaler dem i Forbindelse med vilde og farlige Dyr, hvis Lösslippelse forvolder Vedkommende Straf. Vel havde en Forordning af 1818 til Hensigt at sløife de meest uhensigtsmæssige Opbevaringsanstalter og Medicinalbestyrelsen for Nordholland havde i 1821 fremsat som Priisopgave Fremstillingen af de bedste Midler til Sindssyges Helbredelse, der blev besvaret af *Guislain* og foranledigede Udgivelsen af hans „*Traité sur L'aliénation mentale*, 2 tom. 1826,“ — men under tidsspildende Forhandlinger hengik Tiden, uden at noget Væsentligt udrettedes til Bedste for de Ulykkelige. I 1837 gav Professor *Schröder van der Kolk* i en Tale ved en Universitetsfest i Utrecht en frygtelig Skildring af deres Tilstand rundt omkring i Landet, og yttrede, at han ikke vidste om han bevægedes meest af Sorg eller af Skam ved i denne Henseende at sammenligne sit Fædreland med andre Lande. Stokkeslag, Lænker og Hunger vare Midlerne til at tilvejebringe Orden; i usle smaa Buur, laae de henkastede paa Straa i sine egne Urenligheder, i en forpestet, aldrig fornyet Luft: deres Lemmer stivnede, og endnu den Dag idag kan man i Anstalterne see Personer, der ere ude af Stand til at bruge sine Lemmer efter utallige Aars Ubevægelighed i disse Buur. Man fortalte mig, at det for ikke meget lang Tid siden paa flere Steder havde været Skik den sidste Eftermiddag i Kirmessen (Hollændernes Karneval) at vandre gjennem Daarekisten som gjennem et Menagerie og

13

deels tirre de Gale, deels kaste Frugt og Kage til dem. I mange Anstalter fandtes ingen Adskillelse mellem Kjønnene, og de afskyeligste Uordner foregik som Følge heraf*). Kun Anstalten i Utrecht havde allerede i flere Aar gjort en lysende Undtagelse under *Schröder van der Kolk's* ædle Varetægt. Da denne Mand i 1830 blev tilbudt et meget fordeeltigt klinisk Professorat i Amsterdam og Borgerne i Utrecht for at beholde ham tilbøde sig at forbedre hans pecuniære Vilkaar, afslog han dette Tilbud for sit eget Vedkommende, men gjorde sin Forbliven afhængig af, om man vilde bevilge Midler til Sindssygeanstaltens Forbedring. Dette skede, og uagtet den bevilgede Sum ikke var stor, blev det dog muligt at foretage Forbedringer, som i Forbindelse med den Tillid, som *Schröder van der Kolk's* Personlighed indgjød, har bevirket en Freqvents af betalende Patienter, der lige indtil den senere Tid har opretholdt denne Anstalt uden Tilskud al del Offentlige. Den ovennævnte Tale, som senere udkom i Trykken, forblev ikke uden Virkning. 2 Maaneder efter udgik et Circulære fra Regjeringen til de forskjellige Provindsers Forvaltninger, hvori den kræver disses Medvirking til de forestaaende Reformer og meddeler et af *S. v. d. Kolk* forfattet Udkast til Indretningen og Forvaltningen af gode Sindssygeasyler.

I 1841 udkom endelig en Lov, væsentlig efter *S. v. d. Kolk's* Forslag, der frembragte betydelige Forbedringer. Enhver Provinds forpligtedes ved denne til enten selv at oprette en Helbredelsesanstalt, eller at træde i Forbindelse med en Naboprovinds, der havde en saadan og at lade

*) Af *Majors* Indberetning om Sindssygeforholdene i Norge i 1846 fremgaaer det, at endnu dengang eller strax i Forveien et lignende Forhold fandt Sted midt i Hovedstaden, nemlig paa Mangelsgaardens Sindssyge-Afdeling.

14

sine trængende Syge behandle i denne. Hvor Communerne vare for fattige til at bestride Underholdningspengene, skulde Provindsialkassen og Statskassen dele Udgifterne. Loven gjør en streng Adskillelse mellem Helbredelsesanstalter og Pleieanstalter. Kun de bedste af de bestaaende Anstalter bleve bibeholdte som Helbredelsesanstalter, og Indlæggelsen i disse blev gjort meget let, medens der til Indlæggelse i Pleieanstalterne udfordredes saamange Forholdsregler, at de Fleste af disse, og deriblandt en stor Deel slette Privatanstalter, der havde gjort Vindingen til sit eneste Formaal, inden kort Tid rnaate nedlægges. Der indførtes en nöiagtig Control, med en næsten altfor vidtlöftig Administration, paa de fleste Steder bestaaende af 5 á 7 „Regenter“ og Regjeringen udnævnte 2 Generalinspectörer for det hele Rige, der aarlig reise omkring til samtlige Anstalter.

Professor *S. v. d. Kolk* er den ene af disse; desforuden er han en af de 7 Regenter ved Utrechteranstalten, og forestaaer som saadan i Forbindelse med Lægen, Dr. *van der Lith* de Syges Behandling. Saagodtsom alle Hollands Sindssygelæger ere hans Disciple og have faaet sin Uddannelse under ham ved Anstalten i Utrecht. Deels ved sine aarlige Reiser, deels ved Brevvexling vedligeholder han denne Forbindelse: alle mærkelige Tilfælde indberettes til ham; Præparater tilsendes ham; hans Raad benyttes og hans Principer følges: han er i videnskabelig som i administrativ Henseende Psychiatriens levende Centrum i Holland, og Enhver, der kjender ham, vil indrømme at den vanskelig kunde være i bedre Hænder. I Betragtning af den store Sum af physiologisk og patologisk Indsigt, som denne udmærkede Mand har havt til sin Raadighed i Psychiatriens Tjeneste, vil en kort Fremstilling af nogle væsentlige Punkter i hans Betragtningssmaaede af Sindssygdom-

15

menes Pathologie, samt de Vigtigste af hans Midler imod dem, saaledes som han meddeelte mig dem i Löbet af de 8 Dage, hvori han med magelös Velvillie og Opoffrelse af Tid veiledede mig i sine Samlinger, övede mig i Mikroskopets Anvendelse ved Hjernesygdommene &c. &c, forhaabentlig ikke være overflödig i denne Beretning, saamegetmindre som deri indeholdes Principerne for Behandlingen i de fleste af Hollands Anstalter.

En Inddeling af Sindssygdommene efter deres ydre Phænomener har mindre Værd for den praktiske Therapie og *S. v. d. Kolk* grunder derfor sin Inddeling paa deres Oprindelse og Væsen. Efter dette falde de i 2 Hovedklasser: nemlig idiopathiske og sympathiske. I de første er Hjernen primært afficeret, enten ved Overanstrengelse, Sindsbevægelse, Slag, eller andre directe Indflydelser, som ved samtidig Disposition, især arvelig, foranledige Udbruddet; i de sidste er Hjernens Affection kun secundær, og Aarsagen ligger i fjernere Lidelser, navnlig og oftest i Underlivs og Kjönsorganerne. Ved længere Varighed af disse kan til sidst Hjernelidelsen blive selvstændig og kaldes da ligeledes idiopathisk, Hos dem, der ere döde af idiopathisk Manie i et tidligere Stadium, finder man gjerne paa den forreste og överste Deel af Hjernens Overflade, naar man, efterat have fjernet Pia mater, ved Hjælp af en Svamp afskyller den blottede Hjerne, at Gyri have en noget forskjellig Farve, idet enkelte ere svagt rosenröde, andre blegere. Har Sygdommen varet længere og været heftigere, finder man at Pia mater paa flere Steder klæber fast ved Gyri, saaledes at lidt af Substanten følger med: Congestionen er da bleven til en Betændelse paa den indvendige Side af Pia mater

16

og Overfladen af den graa Substant: i det intercellulære Væv mellem Tubuli udsveder da en i Begyndelsen albuminös Vædske, hvis Klæbrighed bevirker Hjernemassens Vedhængen ved Pia mater. Dette Exsudat kan blive meget fast, hvorved Pia mater's Vedhængen tiltager: men omsider indtræder Fedtdegeneration, Massen emollieres, og nu skilles igjen Pia mater med stor Lethed fra den nu blege Hjernemasse: der har da heller ikke fundet Sammenhæng Sted mellem den Syges Ideer, uhelbredelig Dementia har været tilstede. Samtidig med Udsvedningen under Pia mater foregaaer ogsaa næsten constant en Udsvedning mellem Arachnoidea og Pia mater, der efter Döden let coagulerer og da danner et tykt hvidligt Lag.

Ved en Section 8 Timer efter Döden har *S. v. d. Kolk* seet dette udflyde samlet og strax efter stivne til en spekartet Masse paa Talerkenen.

Paralysis generalis afhænger ikke af en Sygdom paa Overfladen af Hjernen: først naar Sygdomsprocessen har meddeelt sig lil Ventriklerne, navnlig til Corpora striata, fremtræde de første paralytiske Symptomer: vanskelig Articulation af Talen og vaklende Gang. Man finder Pia mater i Ventriklerne fortykket, og især paa Septum og i 4de Ventrikel finder man den undertiden ligesom belagt med smaa Sandkorn. Sædvanlig ere Ventriklerne mere eller mindre fyldte med klart Serum. Pia mater klæber til og løsnes kun med Substantstab fra Corpora striata, hvis Emollition væsentlig betinger de paralytiske Phænomener, idet Villien gennem disse Legemer udöver sit Herredømme paa Bevægelsesorganerne: gennem dem foregaaer nemlig Udstraalingen til Hemisphærierne af de fra Corpora pyramidalia gennem Pons Varoli og Crura cerebri kommende Bevægelsesfibre.

Opstaaer der under en saaledes fremskridende Hjer-

17

nelidelse Ptosis og senere Strabismus éxternus, idet nemlig Orbicularis palpebrarum faaar Overvægt over Levator palpebræ sup. og Rectus externus over de övrige Recti, kan man slutte sig til et Tryk paa Udspringet af N. oculi motorius, som da gjerne betinges af at 3die Ventrikel udspændes af Serum. Naar Sygdomsprocessen til 4de Ventrikel, opstaaer sædvanlig meget stærke Hörelshallucinationer, dog kan 4de Ventrikel findes betændt uden at Hörelshallucinationer have været tilstede, medens undertiden en Congestionstilstand eller Irritationstilstand af 4de Ventrikel uden Betændelse er istand til at frembringe dem. Uagtet de derfor ikke altid ere Tegn paa Uhelbredelighed, anseer *S. v. d. Kolk* dem dog i Manie for et mere indgribende Onde end Synshallucinationer.

Den idiopathiske Manie bestaaer altsaa i en fra Begyndelsen af paa Hjernens Overflade udbredt Encephalitis. En local Hjernelidelse, der meddeler sig til Overfladen, uden at nogen mere udbredt Betændelse derved opstaaer (og til en saadan videre Udbreden er der heller ikke stor Disposition i Hjernen), frembringer som bekjendt ikke Manie. I Hjernens bagre og navnlig dens nederste Lapper kan der findes meget udbredte Lidelser uden psykiske Symptomer, ja Lobus inferior har *S. v. d. Kolk* fundet i höi Grad læderet uden nogetsomhelst sygeligt Phænomen i levende Live; hvortil den tjener, vidste han slet ikke.

Det for den her beskrevne Sygdomsproces meest karakteristiske Symptom er Overvurderen af egen Person, Hovmod i forskjellige Retninger. Ideeflugten og Raseriet, som ogsaa ledsager den, kan gjenfindes i de sympathiske Former af Manie, Hovmodet er ejendommeligt for den idiopathiske.

Denne Sygdoms Prognose er efter *S, v. d. Kolk* ikke

18

meget gunstig; bedre hos Fruentimmer end hos Mænd, hos hvem den temmelig snart bliver uhelbredelig.

Den sympathiske Sindsforvirring kan optræde saavel under maniacal som melancholsk Form. De Organer, hvis Lidelse oftest giver Anledning til samme, ere Colon og Genitalia. Meget hyppige ere Stricturer i Colon sinistrum, ofte endog nedenfor Flexura sigmoidea, med de af dem foraarsagede Udvidninger og Leieforandringer af de ovenfor liggende Dele, navnlig af Colon transversum. Disse Stricturer, der i Begyndelsen ere spastiske, blive senere organiske, og adskilles fra de tilfældige, der have dannet sig strax för Döden, derved, at de ikke lade sig udblæse. Paa Samlingerne i Utrecht saae jeg udmærkede Specimina paa dette efter afdöde Sindssyge. Allerede *Esquirol* har gjort opmærksom paa den skrækkelige Dödsangest, som kan ledsage Adhæsioner af Colon til Underlivsvæggene. *S. v. d. Kolk* vil have bemærket, at Angesten hos disse Patienter har en egen Charakter, idet de indbilde sig at være anklaget for eller at have begaaet Forbrydelser, og vente Straf for disse, frygte for Politie, for Dom og Henrettelse, medens de, hos hvem Sygdommen udgaaer fra Kjönsorganerne, gjerne nære religiöse Bekymringer, troe sig evig fordömte eller besatte. Til Forklaring af den Indflydelse, som Tilstanden i den nederste Deel af Tarmkanalen udöver paa Hjernen, maa man erindre, at den Mangel paa Fölelse, som ellers er en Egenskab ved Tarmkanalen, her ophörer, idet

Rygmarvsnerverne, Plexus pudendalis, her forbinder sig med de sympathiske, Plexus mesentericus inferior og Hypogastrici inferiores. Naar Excrementerne komme hertil saa føles de og kunne ifølge Erfaring meget hurtig bevirke forandrede Tilstande i Hjernen. Hastigt opstaaede Melan-

19

cholier kunne som bekjendt ophøre pludselig efter Brugen af Laxantia.

Som bekjendt forsynes ogsaa Kjönsorganerne med Nerver og Kar fra de samme Hovedstammer som den nederste Deel af Tarmkanalen. Tarmenes og Kjönsorganemes gjensidige Indflydelse paa hinanden er meget stor. Onanie kan afhænge af Hæmorrhoidalcongestioner, Forstoppelse og Hede i Underlivet. Naar Onanien gennem Nervus pudendus og Rygmarven virker paa den forlængende Marv, kan derfra igjen Reflex skee paa Indvoldene, Contractioner opstaae med Forstoppelse, Hede og Congestion, og derved igjen fornyet Fristelse til Onanie.

Forstoppelse og Menstruationsuordener staae ogsaa ofte i Sammenhæng og betinge hinanden gjensidigt.

Kun i 1 Tilfælde af Melancholia religiosa har *S. v. d. Kolk* ikke fundet Onanie: det var hos en gammel lærd Minister, som paastod at han var den største Synder paa Jorden og at Gud maatte straffe ham grueligt. Der var dobbelt Brok, stor Udvidning af Colon og for liden Plads for Indvoldene i Underlivet; som Følge deraf betydelige Underlivscongestioner. Da disse vare blevne hævede, ophørte Sygdommen. Onanien søger *S. v. d. Kolk* at bekjæmpe med stor Udholdenhed, idet han tillægger den en meget stor causal Betydning. Selv Dementia anseer han for helbredelig, naar den er opstaaet efter Onanie, hvis det lykkes at beseire denne. Hans Midler derimod skal senere omtales.

Han anseer ingen Qvinde for uhelbredelig, forinden Menstruationen er indtraadt uden god Virkning.

Til de sympathiske Sindssygdomme med Oprindelse fra Kjönsorganerne hörer ogsaa den puerperale Melancholie og Manie.

20

Melancholiernes Sæde i Hjernen sætter han væsentlig under Ossa bregmatis og tildeels under Os occipitis. Et Spirituspræparat i hans Samling viste Gyri under disse Been betydelig atrophierede, medens de under Os frontis havde deres fulde Udvikling. Denne Hjerne havde tilhørt en Qvinde, hos hvem den oprindelig sympathiske Melancholie var bleven idiopathisk og uhelbredelig. Sine sygelige Følelser af Sorg og Elendighed havde denne Qvinde med stor Skarpsindighed og Opfindsomhed vidst at forsvare og begrunde. Den Mening, at Følelsen saaledes væsentlig har sit Sæde i Regionen under Ossa bregmatis, medens Forstanden og Tænkningen mere svarer til Regionen under Os frontis, bestyrkes ogsaa derved, at Ossa bregmatis allerede i det 6te Aar, da Gemyttet jo er stærkt udviklet, næsten have naaet sin fulde Størrelse, medens Os frontis voxer indtil det 50de Aar; endvidere ved den store Overvægt, som Os frontis har hos Mænd fremfor hos Fruentimmer, hos Europæeren fremfor hos Negeren.

Den sympathiske hjernelidelse er altid af en mere passiv og venös Charakter end den idiopathiske. Kolde Hænder og Födder ledsage den sædvanlig.

Behandlingen i den idiopathiske Manie bör i de første Maaneder være meget energisk; helbredes ikke Sygdommen i Löbet af disse, bliver dens Forløb chronisk og Prognosen ugunstig. Uagtet Tilstanden er en Betændelse, er Hjernens Ömfindtiighed for Blodtab meget stor. Aareladninger bevirke let Afmagter og kunne, især naar de overdrives, befordre Overgangen i Dementia. Dog kan ved stærke Betændelsesphænomener, naar Pulsens tillige er fuld og Hænderne varme, Aareladning være baade nyttig og nødvendig. Locale Biodudtømmelser, helst Kopper i Nakken, oftere gjentagne, ere saagodtsom altid indi-

21

cerede. Endvidere kolde Fomentationer paa Hovedet og varme Bade i Forbindelse med Kulde paa Hovedet. Opium fraraades bestemt i denne Tilstand. Af Narcotica tör kun et svagt Infusum

digitalis anvendes, navnlig med Nytte ved Hörelsesshallucinationer; dets beroligende Virkning er dog sædvanlig kun forbigaaende. Som et udmærket beroligende Middel anbefales Tartarus emeticus, men det bör gives saaledes, at det hverken volder Brækning eller Diarrhoë; det er ikke nogen afledende Virkning man vil have deraf. Man giver det derfor helst som Pulver eller i Piller og ikke i torn Mave eller med Laxantia eller Syrer. Sædvanlig begyndes med 1/4 til 1/3 Gran med Sukker og et narcotisk Extract (Extr. belladonnæ) tre Gange daglig, hvorpaa Dosis hastigt foröges, især ved stærkt Raserie. Med Iagttagelse af de ovennævnte Forsigtighedsregler kan man undertiden give indtil 1 Skrupel daglig. Vedvarer Agitationen i ringere Grad, og Tartarus emeticus ikke længer taales, især naar den Syge magres af og faaer et cachectisk Udseende, er Cuprum sulphuricum et udmærket Middel; det staaer ved sin paa engang beroligende og toniserende Virkning imellem Tartarus emeticus og Jernmidlerne. Appetiten vender tilbage og den Syges Udseende forbedres mærkelig. Det gives helst i Pilleform med Succus liqviritiæ, stigende fra 1/5 Gran pro dosi 3 Gange daglig; i et enkelt Tilfælde har S. v. d. Kolk givet 13 Gran 3 Gange daglig i en heel Maaned uden Skade. Naar Bedring indtræder, taales det ikke mere.

Ved vedvarende Agitation uden stærkt Blodtilløb til Hjernen er Campher i større Doser (2 Gran og mere) meget beroligende. I smaae Doser er dets Acre overveiende og bevirker Incitation. Er Forlobet blevet chronisk, anbefales ved endnu til-

22

stedeværrende Congestion (Hede og Rödhed i Næse og Ören, Ömfindtlighed ved Tryk mellem Atlas og Occiput) locale Blodudtømmelser, navnlig Kopper i Nakken, kraftige Afledningsmidler, Vesicatorier, elier endnu bedre, Setaceer i Nakken, Fontaneller tværs over Issen eller Baghovedet eller paa Læggene. Den sædvanlig træge Stølgang bekjæmpes bedst ved Extr. aloes aqv. med Tart. emeticus i Pilleform eller Dec. rhamni frangulæ. Under alt dette maa Ernæringen være rigelig og kraftig, ellers synke Kræfterne meget snart. Den begyndende Paralysis generalis röber sig ofte først ved de ulige Pupiller. Ved de første Tegn paa denne kan undertiden endnu Inf. florum arnicæ eller nux vomica være nyttig.

Ved hans Behandling af de sympathiske Sindssygdomme fortjene især de Midler at komme i Betragtning, hvormed han söger at bekjæmpe Forstoppelse, Amenorrhoe og Onanie. I Almindelighed ligger Aarsagen til Forstoppelsen i de tykke Tarme; de Midler, som især virke paa de tynde Tarme, Saltene og Rheum, komme derfor lidet i Betragtning i disse Sygdomme. Meget uhensigtsmæssigt er det nu og da at give et stærkt Laxans med længere Mellemlid: derved faae Tarmene igjen Tid til at sammensnøre sig, og Forstoppelsen helbredes ikke. Det Middel, man anvender, maa anvendes jevnlig; Extractum aloes aqvosum, som er det Middel, S. v. d. Kolk hyppigst anvender i disse Tilfælde, maa, naar det gives alene gjennem længere Tid, stadig gives i foröget Dosis; forbinder man det derimod med Tartarus emeticus, kan Dosis stadig formindskes. Fölgende Formel anbefales:

23

Rp. Extr. aloes aqv. grx-xvi

— belladonnæ grv-vii

— cardui bened. 3i

Tartari emetici grv

m. f. pill. No. LX d.s. 2 á 3 Piller 5 Gange daglig.

Naar disse ikke mere taales, kan Cuprum sulphur. grv tilsættes istedetfor Tartarus emeticus.

Dec. corticis rhamni frangulæ anvendes ogsaa meget, men virker mere tonisk og bör ikke gives ved inflammatoriske Tilstande i Hjerne og Underliv.

Som Emmenagoga anbefales elastiske Kopper paa den indvendige Side af Laarene, Blodkopper paa Lænderne og, næsten som ufeilbarligt, Anvendelsen af Rotationsmaskinen, saaledes at dens ene Pol anbringes mellem Skulderbladene, den anden ved Foden eller paa den indvendige Side af Laaret. De store Opiums-doser, som med Held anvendes mod Præcordialangesten, have gjerne en meget god Virkning til at bringe den standsede Menstruation tilbage. De virke især godt hos Melancholske med træg Circulation (blaae kolde Hænder og Födder) og Opium er hos

saadanne Individuer formedelst den samtidige inciterende Virkning at foretrække for Morphium. Han anser ingen sindssyg Kvinde for uheldelig, forinden Menses ere vendte tilbage uden at ledsages af Bedring.

Onanien tillægger *S. v. d. Kolk* en saa stor ætiologisk Betydning, at han har ydet Midlerne derimod en ganske særdeles Opmærksomhed; kan man overvinde den, tør man haabe Helbredelse, endog om Tilstanden allerede har udviklet sig til Dementia. Først og fremst maa local Irritation efterspores og hæves. I et Tilfælde af Onanie med paafølgende Melancholie hos en gift Mand hævedes baade Tilbøieligheden og Sygdommen efterat de tilstede-

24

værende stærke Hæmorrhoidalcongestioner vare hævede under Brugen af Cremor tartari og Flores sulphuris samt Iglar ved Anus. Forstoppelse, især ved krampagtig Sammensnoring af Colon, kan frembringe Tilbøielighed dertil; da passer Dec. rhamnr frangulæ bedst som Afföringsmiddel. Undertiden har han seet Nytte af Derivationer i Nakken. Det kraftigste Middel er strængt Arbejde, især med Overkroppen, indtil Legemet vil segne af Træthed. Idet Vesiculæ seminales stimuleres, udvides de dem omgivende Kar ganske overordentligt, og Sæden ansamles igjen meget snart; paa denne Maade opstaaer hurtigt igjen ny Fristelse; det gjælder at overvinde de Perioder, hvori Fristelsen igjen vender tilbage paa det stærkeste. Har man først overvundet den første Periode, efter 4 til 5 Dage, kan det ofte vare en Uge, förend Striden igjen begynder. Senere kan 2 og 3 Uger gaae hen imellem, og er man først kommen saavidt, begynder allerede Personligheden at hæve sig mere og den indre Modstandskraft at blive større. For at tonicere Karrene omkring Vesiculæ seminales, anvendes Extr. secalis cornuti. Forresten kan man nedstemme Tilbøieligheden med Campher i større Doser og Lupulin. Som sidste Middel hos Mænd har han anvendt en smal Strimmel spansk Flueplaster, som han har viklet spiralformig omkring den fremtrukne Forhud. Smerten forhindrer Erectioner og Penis trækker sig sammen. Det holdes i Suppuration 4 til 6 Uger. Tvangströie kan blive nødvendig. Ved stor Svækkelse gives Arnica og Roborantia, Hos Fruentimmer maa altid först Fluor albus standses. Kolde Siddebade og Clysmata kunne gjöre Nytte. Som yderste Middel har han ætset Clitoris.

25

Antallet af Sindssyge i Holland anslaaes i den sidste Beretning fra Generalinspectörerne*) til omtrent 4000, eller 1 paa 800 Indvaanere. Af disse befandt sig den 1ste Januar 1854 i Alt 1637 i Landets 12 Asyler (Gestichten), af hvilke de største ere Meerenberg ved Haarlem, Zutphen, Herzogenbosch, Dortrecht og Utrecht. De Fleste af disse 12 skulle enten være ny oprettede eller heelt igjennem forbedrede, men det maa beklages, at næsten Alle ligge inde i tæt befolkede Byer og altsaa mangle den saa vigtige Anledning til Patienternes Sysselsættelse paa fri Mark. Vel har man ved de Fleste temmelig store Haver, og i enkelte Anstalter har man ogsaa skaffet sig Adgang til Landbrug ved at kjøbe eller forpagte Jord udenfor Byen, hvorhen de Syge, som dertil egne sig, daglig gaae, men hvor lidet dette kan erstatte, hvad en fri Beliggenhed paa Landet yder, indsees let. Fordi man var nødt til at spare og ikke havde Tid at spille, sögte man, med Utrechtersanstalten til Exempel, saa meget som muligt at lempe paa det Bestaaende: uden forholdsmæssig store Bekostninger opnaaede man ialfald inden kort Tid over det hele Rige at yde en let Anledning til kyndig Forplejning af alle friske Tilfælde og Frugten af denne Reform, der paafulgte Loven af 1841, har været 1697 udskrevne Helbredede i Tidsrummet fra 1844 til 1854. Imidlertid tør det vel hænde, at denne Fremgangsmaade, der var hensigtsmæssig som en Overgang, senere har fört til en altfor vidtdreven Flikken paa det, der ikke fortjente at bestaae. Kun Provindsen Nord-Holland har hidindtil gjort en Undtagelse herfra, ved Oprettelsen

*) Verslag over den Staat der Gestichten voor Krankzinnigen over der Jaren 1851, 1852 en 1853 door de Inspecteurs dier Gestichten. s'Gravenhage 1855.

26

af den smukke og storartede Anstalt Meerenberg ved Landsbyen Bloemendal, omtrent 1 Miil fra Haarlem.

Jeg besøgte 4 hollandske Anstalter, nemlig: Utrecht, Amsterdam, Meerenberg og Dortrecht. Anstalten i Utrecht ligger midt inde i Byen og indtager med sine temmelig vidtstrakte Bygninger og Haver Størsteparten af et Qvarteer. Der gjøres ved denne, ligesaa lidt som ved de andre hollandske Anstalter, nogen Adskillelse mellem Helbredelige og Uhelbredelige; denne Adskillelse anseer *S. v. d. Kolk* for ganske upraktisk. Belægget er 130, hvoraf neppe en Fjerdedeel kan ansees for helbredelige. De ere inddeelte i 3 Betalingsclasser, hvorved fremkommer 6 Afdelinger, 3 for hvert Kjøn. Da hver af disse 6 Afdelinger, foruden en særskilt Beboelsesleilighed, ogsaa, med Undtagelse af 1ste og 2den Classes Damer, har sin egen Have, er Havepladsen for hver enkelt ikke meget stor. Man har nu tilkjøbt nogle Nabohaver, og kan paa denne Maade faae lidt mere Pusterum. Adskillelsen mellem Kjønnene er ikke meget fuldstændig, paa flere Steder kun en Bræddevæg. Første Classes Mænd ere med Beboelsesleilighed og Have indskudte mellem anden og tredie Classes Fruentimmer. Uagtet alle disse Indskrænkninger og Ulemper, hersker den priisværdigste Orden og Reenlighed. De gamle Celler eller rettere Bur stode ubrugte, og skulde omgjøres. Tvangsmidler anseer *S. v. d. Kolk* i mange friske Tilfælde for bestemt indicerede, dog saae man meget liden Anvendelse af dem. Arbeidsvirksomheden syntes at være ganske betydelig. Anstaltens Administration er meget sammensat og uhensigtsmæssig. Lægen er ikke Directör; de för nævnte 7 Regenter — Embedsmænd og Borgere i Staden — forestaae hver sin Gren af Forvaltningen, 1 varetager f. Ex.

27

Forsyningerne, 1 Bygningernes Vedligeholdelse, 1 Arbeidsvirksomheden o. s. v. Under disse sorterer igjen en saakaldet Directör (Inspectör), der ansætter og afskediger Vogtere, en Myndighed, som bestemt burde tilkomme Lægen. Anstaltens Oeconomie har hidtil været ret god, og er især bleven opretholdt ved de mange Patienter af første Classe, som Tilliden til *S. v. d. Kolk* har trukket derhen; eftersom de övrige Anstalter, navnlig Meerenberg, have hævet sig, har Freqventsen i Utrecht aftaget, og derfor kan den nu vanskelig bestaae uden Tilskud. Nationale Eiendommeligheder möde Besøgeren i denne som i alle hollandske Anstalter. Dragten er eensformig, men overensstemmende med den sædvanlige i de lavere Classer der. Qvinderne bære over Skuldrene korte blaafarvede Manteler med uldent Foer, Mændene blaae Kjoler. Uhyre Træskoe bruges af begge Kjøn, og kunne, naar, som ikke saa sjelden hænder, det bekjendte hollandske Flegma svigter dem, blive til frygtelige Vaaben. Tætte Sengeomhæng findes overalt. Tildeels ere Sengene indbyggede i Væggen ligesom Bur med Sprinkelværk foran, der, naar det lukkes, hindrer Epileptici eller Nattevandrere fra at komme ud af Sengen. Den israelitiske Sindssygeanstalt i Amsterdam er en Afdeling af et stort Hospital for 400 Gamle og Syge, hvoriblandt 80 Sindssyge. Det ligger midt i en tæt befolket Deel af Byen, omgivet af höie Huse. En ny særdeles vel indrettet og ventileret Bygning var netop opført for de qvindelige Sindssyge; den Afdeling, som disse hidtil havde benyttet, bestod af 3 Etager, hvoraf de Urolige beboede den överste, og skulde nu overlades til Mændene, hvis nærværende Locale var saa slet, at Directören ikke vilde vise mig det.

28

Meerenberg. Imellem vidtstrakte Hyacinth- og Tulipanbed, rige smagfulde Landhuse og blanke Canaler förer en Times Vei fra Haarlem til Landsbyen Bloemendal. Den ligger med sine nette Smaahuse og skyggefulde Haver netop der, hvor det dyrkede Land ophörer og de af Havet opkastede Sandbjerge, Dynerne, begynde. Yderst imod disse, saaiedes at de paa den ene Side danne dens naturlige Begrænsning, under almindelig Vandstand omtrent en Miil fra Havet, ligger Anstalten Meerenberg omgivet af en stor og smuk Park. Den danner en anseelig 2-etages Firkant med Haver indeni og udenom; oprindeligt var den bestemt for 300 Syge, men er nu ved tilbyggede Sideflöie udvidet til omtrent 500. Belægget var den 1ste April 1856 440 Syge, hvoraf 188 Mænd og 252 Qvinder. Denne Overvægt af Qvinder skal være almindelig i Anstalter, der væsentlig faae sit Belæg fra store Byer. Meerenberg faaer en stor Deel Patienter fra Amsterdam, hvorfra, især under den nuherskende Dyrtid, mange ankomme halvt udhungrede. Det samlede Betjeningspersonale udgjorde i Alt omtrent 120. Overlægen, Dr.

Everts er tillige Directör og har sit eget Huus i Parken. Desuden er der 3 andre Læger og en Apotheker.

De Syge ere inddeelte i 5 Betalingsclasser, som have sine særegne Modificationer baade i Bespiisning og Huus-beqvemmelighed, samt sine egne Haver. Da desuden de Urolige, de Voldsomme og de legemlig Syge have sine særskilte Haver, fremkommer paa denne Maade alene for de Syge 16 afdeelte Haver, der alle ere temmelig rummelige. Gartneren havde 6 gifte Medhjælpere, der boede i Smaahuse omkring Anstalten, og tillige tjente som Vogtere under Arbeidet. Hvert Kjon beboer sin Sidehalvdeel af Anstalten; første og anden Classe boe nærmest Midtbyg-

29

ningen, i Linie med denne, og have sin egen Afdeling for Urolige; de 3 andre Classer boe i Firkantens Sider, og Bagsiden indtages af Vadskehuus og Værksteder. De fra Siderne udgaaende nye Flöie indeholde Afdelingerne for de Urolige og Voldsomme.

Soverummene ere overalt ovenpaa. De ere ikke til at opvarme, da dette ansees for overflödigt i Holland, hvor Vinteren sædvanlig er mild. I Corridorene vare anbragte lange Rækker af Kobberboller med Vandkraner over, hvori de Syge vadske sig. Vand haves i Mængde, da Grunden i Nærheden af Dynerne overalt er meget vandrig.

Opvarmningen havde för fundet Sted med Svenskeovne, men senere er Dampledning bleven indført. Dampen udvikles i en stor Kjedel i en Bagbygning, hvor tillige Gassen udvikles, og passerer i Jernrör rundt til alle Anstaltens Afdelinger. Rörene ligge i Luftcanaler, hvis ophedede Luft i den ældre Deel af Bygningen stiger op fra Gulvet igjennem Huller, over hvilke der ligger Jernrister; i de senest tilbyggede Afdelinger kommer den varme Luft ud gennem Aabninger over Dörene. Varmen kan kun ufuldstændigt isoleres til enkelte Afdelinger.

Til Ventilation fandtes ingen særskilte Indretninger i den ældre Deel af Anstalten. I Sideflöiene förte Aabninger nede ved Gulvet den bedærvede Luft ind i Canaler, som alle stode i Forbindelse med en Skorsteen, ved hvilken Luften fortyndedes og Circulation tilveiebragtes. Overalt i Anstalten finder man en behagelig Afvexling i Möbler og Decorationer. Den anstaltmæssige Eensformighed er overalt undgaaet. De første Classers Beboelsesværelser udmærkede sig ved Elegance og Ziirlighed og skille sig i Intet fra sædvanlige Familieværelser. Selv i 5te Afdeling vare Væggene prydede med Skilderier, Land-

30

korter og Fuglebur, og i de Voldsommes Have fandtes Plantninger og Anlæg, som uagtet, eller, som Dr. *Everts* meente, netop fordi ingen mekaniske Tvangsmidler anvendtes, fik staae uantastede. Til de Værste anvendtes Eneværelse eller en særskilt Vogter. Selskabelige Sammenkomster fandt hyppig Sted; kun Dands havde Dr. *Everts* endnu ikke villet tilstede, af Frygt for Kjonsexaltation. Underviisning i Musik og Skolefag fandt Sted afvexlende hver anden Dag for hvert Kjon. 2 Præster af forskjellig Troesbekjendelse forrettede Gudstjeneste: en protestantisk Kirke opførtes nogle Skridt fra Anstalten, og et katholsk Capei skulde indrettes inde i Anstalten.

Belægget bestod hovedsagelig af Uhelbredelige, idet Fordommene imod Anstalter endnu vare saa store, at næsten alle de acute Tilfælde bleve behandlede i Hjemmet, og kun naar intet Andet hjalp, sendte til Anstalten. Hidtil havde Ingen maattet negtes Optagelse af Mangel paa Plads, men nu faldt det vanskeligt paa Fruentimmersiden og man var derfor betænkt paa at bortsende en Deel Uhelbredelige. 64 Epileptiske fandtes i Anstalten.

I Dortrecht findes den fjerde af Provindsen Sydhollands Anstalter (de 3 övrige findes i Haag, Delft og Rotterdam). Den ligger ved Udkanten af Byen, ret vel beskyttet mod Naboer og Gjenboer. Belægget var 170, hvoraf, efter Lægen, Dr. *Roells* Udsagn, neppe 10 Helbredelige. Qvindesiden er ny opbygget for 5 Aar siden, Mandssiden gammel, og tiltrænger en Omdannelse, som ogsaa paatænkes. Lægetilsynet syntes at være meget omhyggeligt. At mærke var den Anvendelse, som Dr. *Roell* gjorde af stærk Douche i Lumbarregionen ved begyndende Ureenlighed hos Paralytiske. For at opnaae en god Virkning, maatte Douchen være saa stærk, at der kom kjendelig Reaction med

röd Hud o. s. v. Efter svagere Douche komme de Syge blege og skjælvende ud af Badet. Han satte Paralysen i Forbindelse med en foröget Ansamling af Cerebrospinal-vædsken i den nederste Deel af Rygmarven.

Belgien.

Guislain beskriver i den første af sine *Lécons orales*, der blev holdt den 7de November 1849, de Sindssyges Tilstand i Belgien saaledes:

„Hidindtil har man hos os kun havt Ønsker og ufrugtbare Ord for de Sindssyge. I de store Byer bryder man sig kun lidt om dem — der har man Andet at bestille; ikke engang Hovedstaden har et Asyl for dem. Paa Landet beskjeftiger man sig mere med dem, men kun fra et oeconomisk Synspunkt. De Gale ruinere os, siger Communalbestyrelserne. Aarene gaae og Ingen hører disse Ulykkelige Klager. De leve forglemte, indsluttede i mørke Fængsler. De ere Gjenstande for Speculationer; man bortliciterer dem*) som Svin og Heste. De Magthavende ere slagne med Blindhed. Regjeringen mangler virkelig Myndighed; den hindres ved Pengehensyn og Kamrenes Stemmegivning. Kommunen siger: jeg mangler Midler. Provindsen ligesaa. Enhver synes at sige: det vedkommer ikke mig. See saaledes gaaer i mere end 30 Aar Spørgsmaalet om vore ulykkelige Sindssyge forgjeves rundt imellem de forskjellige Administrationer.“

*) Hidindtil meget almindeligt ogsaa i vort Land.

Imidlertid udkom Aaret efter, den 18de Juni 1850, efter mange gjentagne forgjeves Forslag fra Regjeringen, omsider en Lov om Sindssygeforholdene, der forhaabentlig lidt efter lidt vil medføre en bedre Tingenes Tilstand, omendskjøndt enkelte vigtige Bestemmelser i den neppe ere skikkede til at befordre de Sindssyges Vel. De fattige Sindssyges Forsørgelse overlades saaledes fremdeles til de smaae Communer, der paa mange Steder ere i den Grad fattige, at de aldeles ikke formaae at udrede Bekostningerne ved de Sindssyges Underholdning i ordentlige Anstalter. De indsætte dem derfor i smaae dertil indrettede Localer, der staae i Forbindelse med Velgjørenhedsstiftelser eller Hospitaler, af hvilke der sædvanlig findes en i hver Commune. Nogle af disse have den i Loven fordrede Autorisation som Sindssygeanstalt, andre mangle de dertil fornødne Egenskaber, men desuagtet har den øverste inspicerende Commission (la commission permanente d'inspection des établissements d'aliénés) paa Grund af enkelte Communers absolute Uformuenhed seet sig nødt til at tilraade Regjeringen at see igjennem Fingre med, at ialfald uhelbredelige og ufarlige Sindssyge indsættes i dem, da man i modsat Fald vilde være nødt til at lade de Syge gaae frit omkring. Denne Commission har tillige foreslaaet, at Communerne skulde indgaae et Slags gjensidig Assurance eller stifte et fælleds Fond til Bedste for de Communer, der have de fleste Sindssyge og de mindste Midler. Dette er imidlertid endnu ikke lykkedes, hvilket er rimeligt nok, da vel kun en bestemt Forpligtelse eller Lov kan bevæge de bedre stillede Communer til at paatage sig en Deel af de fattigeres Byrder. Det falder af sig selv, at disse mange smaae Anstalter maae i væsentlig Grad mangle de Betingelser, der befordre

de Sindssyges Helbredelse, og Følgen heraf bliver igjen, at en Mængde Uhelbredelige gjennem lange Tider falde Communerne til Byrde, som ellers ved hensigtsmæssige Anstalter og betimelig Hjælp kunde været helbredede. Men idet saaledes enkelte og det netop de mindst bemidlede Communer komme til at ligge under for et altid voxende Antal af uhelbredelige Sindssyge, kan man for-staae Sandheden af det Ord, som *Guislain* anfører efter Communalbestyrelserne: "de Gale ruinere os" og dobbelt beklageligt bliver det, at ikke den nye Lovgivning har rettet derpaa.

Den belgiske Lov betragter som Sindssygeanstalt ethvert Huus, hvori Sindssyge, om ogsaa blot en eneste, har sit Ophold, naar sammes Besidder ikke staaer i noget Slægtskabs- eller Formynderforhold til den Syge. Som Følge heraf er Antallet af Sindssygeanstalter i Belgien

meget stort, nemlig 51 autoriserede foruden en Deel, som blot taaes. I 10 af disse overstiger Antallet ikke 20, i 27 overstiger det ikke 50. 14 have et Antal af over 100, 6 af over 200. Med dette store Antal af større og mindre Anstalter kan man forstaae det usædvanlige Forhold, at af 4907 Sindssyge, som Tællingen i 1853 paaviste i Landet, opholdt 4054 sig i Anstalter (deri dog medregnet Sindssygecolonien Gheel, hvorom mere senere).

Det. er forresten ikke sandsynligt, at den ovenfor anførte Tælling er nøiagtig. Forholdet til Landets Indvaanere bliver efter den 1 til 920, hvilket baade i sig selv er et usædvanlig gunstigt Forhold, og end mere bliver usandsynligt, naar man tager Hensyn til at en nøiagtigere Tælling i 1835 paaviiste 5105 og et Forhold af 1 til 816.

Ingen af Belgiens Anstalter staaer umiddelbart under

34

Regjeringen, ligesaa lidt som deres Bestyrelser ansættes og lønnes af samme. Anstalterne tilhøre dels religiøse Ordener, dels Velgjørenhedsstiftelser, dels Private. Først i den seneste Tid har Regjeringen bevilget et forholdsviis ringe Tilskud til den nye Anstalt for sindssyge Mænd, som Bestyrelsen for de milde Stiftelser i Gent med Understøttelse af Provindsen Østflandern lader opbygge udenfor Gent. De beklagelige Følger af dette Forhold ere ligesaa iøinefaldende for Besøgeren, som de med Villighed indrømmes af Sagkyndige i Landet selv. Det er netop det Væsentlige, Lægens Forhold til Anstalterne, som saagodtsom overalt i Belgien er skjævt og forrykket. I den før omtalte Commissions Beretning for 1855 heder det bl. A.: „Hvad det især skorter paa i vore Anstalter, er Lægens Indflydelse — den vedvarende, almindelige, overveiende Indflydelse af Speciallægen — Lægen er ikke i vore Anstalter det Punkt, hvorimod alle Tjenestens Elementer convergere; han er ikke hvad han burde være, Indretningens virkelige Chef. Han indfinder sig med lange Mellemrum, boer ikke i Indretningen. Hele den administrative Deel undgaaer ham; han seer ikke de Syge som han burde see dem; han observerer slet, fordi han ikke observerer nok og midt i Vrimmelen gaaer han ofte blind. Han foreskriver Medicamenterne, men ikke de moralske Indflydelser. Den største Deel af vore Anstaltlæger er fremmed for denne Videnskab; dens Bøger findes ikke i Bibliothekerne: det, som man i Tydskland kalder Psychiatre og i Frankrige *médecins aliénistes*, træffer man paa faa Undtagelser nær kun meget sjelden i Belgien — — Bygningsplanerne udkastes uden at Lægen spørges til Raads — — Specialstudiet savner Opmuntring; den miskjendte Læge, hvis Tjeneste hverken paa-

35

skjønnnes eller betales tilstrækkelig, ender med at betragte sine Pligter som Sindssygelæge som en uvæsentlig Bisag.”

I materiel Henseende maa det derimod indrømmes, at de Fordringer, som et i Forbindelse med Loven udgivet Reglement gjør til en Anstalt, forinden den kan modtage lovlig Autorisation, samt den nøjagtigere Control, der ved Loven er indført, har bevirket en væsentlig Forbedring. Den Beskrivelse, som *Major* i sin Reiseberetning giver af Belgiens Singssygeindretninger, hvori han betegner dem som gamle, høist mangelfulde, usunde og fugtige Bygninger, hvori ovenikjøbet de Syge næsten overalt behandles med Ligegyldighed og umenneskelig Haardhed, passer vistnok ikke mere, uagtet de vel endnu paa de færreste Steder kunne siges at opfylde vor Tids Fordringer til hensigtsmæssige Sindssygeasyler.

Inden jeg omtaler mine Besøg i nogle af de belgiske Anstalter vil jeg beskrive den for dette Land eiendoinmelige, bekjendte Sindssygecolonie i Gheel.

Det er et Landsogn i Brabant med en Landsby af samme Navn i Midten, i en flad Egn, nogle Mile tilvenstre for Jernbanen mellem Antwerpen og Brissel (Station Herinthal). De Sindssyge ere indlogerede hos Familierne rundt omkring i Sognet, der har en Udstrækning af 7 Mile i Omkreds og omtrent 11000 Indvaanere. I Landsbyen ligger en liden Kirke, der er indviet til den hellige Dymphne, de Sindssyges Skytshelgen.

En gammel Overtroe har i mange Aarhundreder tillagt denne Helgen Evne til at helbrede de Sindssyge, og denne Overtroe er endnu ingenlunde saa aftaget, som man har fortalt. Endnu boe 2 gamle Koner ved Kirken,

3*

36

der tildeels leve af at passe de Sindssyge, som føres derhen. Et mørkt Rum ved Indgangen til Kirken er forsynet med en Seng, hvori de spændes om Natten, medens de om Dagen holdes lænkede til Væggen ved Arm og Been. I 9 Dage maae de holde sig her paa denne Maade; imidlertid komme Præsterne og bede for dem; skeer der, som sjelden hænder, en Helbredelse under dette, saa har St. Dymphne atter gjort et Mirakel. Dog er det nu blot de nærmest Boende, som tildeels have bevaret denne Tillid; i gamle Dage, da Troen var stærkere, kom de Sindssyge i stort Tal langveis fra for at helbredes og bleve da indlogerede hos Beboerne i Omegnen. Derved bleve disse vante til at omgaaes dem; man lod dem blive der i lange Tider, deels for at vente paa Helbredelse, deels fordi man saa, at de Syge vare vel tjente med at blive mellem Folk, som hverken frygtede eller mishandlede dem; og længe efterat Troen paa Helgenen var ophørt at være almindelig, er man vedblevet at betragte Gheel som et Slags stort Sindssygeasyl, hvortil ikke blot mange af de belgiske Communer sende deres Syge, men ogsaa ikke saa sjelden Fremmede ankomme. Gheel er saaledes bleven hvad det er ved ganske særegne Omstændigheder, og en Efterligning vilde, om den ogsaa var ønskelig, neppe være mulig.

Beboerne maae tidlig have gjort den Erfaring, at de Sindssyges Arbeidskraft ikke var at foragte; den Syge blev deels ved sit Arbeide, deels ved Kostpengene, en Velstandskilde for Familien; dette i Forbindelse med den fromme Troe at han stod under Helgenens Beskyttelse, bevirkede at man indrømmede ham den bedste Plads ved Arnen, og saamegen Frihed som muligt: under Nydelsen af disse Goder, Arbeide, fri Luft, en venlig Familieom-

37

gang, gjenvandt adskillige sin Helbred. Men ved Siden heraf maatte der ogsaa udvikle sig mange Ulemper, hvoraf de Fleste endnu have vedvaret til den allersidste Tid, og mange umuligt lade sig rette paa.

Den første Lyd, jeg hørte, da jeg nærmede mig Gheel, var Lyden af Lænker, som, spændte fra det ene Been til det andet, ved sin Korthed forhindrede en Spadserende fra at fjerne sig altfor meget ifra sit Hjem. Den første Fortælling, jeg hørte om Livet i Gheel, var om 2 sindssyge Piger, der ved en Markedsfest, hvori de deeltog, vare blevne besvangrede af nogle Soldater. Begge Dele ere tjenlige til at bevise, hvor vanskeligt det er under saadanne Forholde at forene den ønskelige Frihed med det nødvendige Opsyn. Ved mine senere Besøg omkring i Husene, fandt jeg at Brugen af Lænker var temmelig hyppig. Det er bekjendt, at adskillige Ulykker have fundet Sted: Borgermesteren der blev for en Deel Aar siden myrdet af en Sindssyg; i en Anstalt ved Briissel saa jeg en Syg, som var bleven flyttet did efterat have sat Ild paa en Lade i Gheel; men saadanne Ulykker hænde jo ogsaa andetsteds, og det maa indrømmes, at de ikke ere forholdsviis hyppige der. Syge, der have viist sig særdeles farlige, modtages ikke, men sendes for det meste til Brügge, hvor en egen Anstalt for Saadanne findes.

At qvindelige Sindssyge betjenes af Mænd, var jeg Vidne til, og er vistnok meget ofte Tilfældet. For Nymphomaniacæ, hvoraf flere omtaltes, kan en Forpleiningsmaade, som den i Gheel, neppe være hensigtsmæssig. Onanister, hos hvem det udtrykkelig blev erkjendt, at Sygdommen var betinget af denne Last, laae alene paa sine Soveværelser. I det Hele taget er det jo let at ind-

38

see, at Opsynet maa blive mindre fuldstændigt og mindre kyndigt end i Anstalter ved derfor alene opoffrede Vogtere.

Hvad som har staaet allermeest tilbage, er naturligviis den medicinske Behandling. Denne har væsentlig indskrænket sig til en Behandling af de tilfældig indtræffende alvorligere Sygdomme. Om nogen egentlig psychiatrisk videnskabelig Behandling har der indtil den allerseneste Tid ikke været Tale. Som Følge heraf har man hidtil forgjeves spurgt efter nogen Statistik for

Gheel; ikke engang Antallet af de der behandlede Syge har man med Bestemthed kunnet angive. Et Slags Lister har man vistnok havt, men paa disse var det ikke sjældent at træffe' Syge, som vare døde eller bortreiste for 10 á 15 Aar siden.

Nogen egentlig Administration har ikke fundet Sted. De forskjellige Communer i Belgien, som sendte sine Syge derhen, havde hver sin Commissionær, som bortaccorderede de Syge. Da nu Kostgavernes Antal var meget stort og Concurrentsen imellem dem betydelig, var det en almindelig Skik at denne Commissionær afkortede til Fordeel for sig selv en betydelig Deel af den Sum, som Communerne betalte; Kostgiverne fik saameget mindre og de Syge bleve altsaa holdte saameget slettere. Nogen egentlig Control med Kostgiverne fandt ikke Sted; dog controllede de hverandre ret godt indbyrdes.

Loven af 1850 forordnede, at et specielt Reglement for Ordningen af Sagerne i Gheel skulde udarbejdes, og efterat dette er skeet, er i den allerseneste Tid meget væsentlige Forbedringer istandbragte og flere forberedede.

Den hele Commune er deelt i 4 Afdelinger med hver sin Læge, der skal tilsee enhver Patient i det mindste 1 Gang ugentlig. En médecin en chef har Overopsynet,

39

skal holde Oversigtslister over alle de Syge, og tilsee hver enkelt i det mindste 1 Gang hvert Fjerdingaar. Desuden staae alle de Nykomne under hans specielle Varetægt; over dem fører han Journaler. Desuden findes der 1 Chirurg og 4 Apothekere.

Den oeconomiske Administration besørges af en Secretær, der i Forbindelse med Overlægen bestemmer, hos hvem de ankommende Syge skulle udsættes. Han fører en Liste over Kostgiverne (i Alt 506) som efter deres Velstand, Paalidelighed, Huusbeqvemmelighed o. s. v. ere inddeelte. i 4 Classer. For fattige Syge betales der 65 Centimes daglig, af hvilke Kostgiverne faae 50, 10 afholdes til Klæder og Sengklæder, 4 til Lægerne og Opsynet, og 1 til Secretæren. Private betale efter Accord fra 300 til 6000 Francs aarlig. Controllen med Kostgiverne føres, foruden af Lægerne, ved en Opsynscommittee, der har 2 Medlemmer i hver Afdeling, samt 4 Opsynsmænd, der bestandig skulle vandre omkring. Uordener anmeldes paa Secretærens Contor; Mishandling havde ikke givet Anledning til Paatale, oftere derimod Ureenlighed og slet Kost. I Almindelighed var Ernæringen meget god, men de sidste Aars Dyrtid havde ogsaa her gjort sig gjeldende. Til Opmuntring for Kostgiverne var man betænkt paa at uddele Præmier. Omflytning finder ofte Sted og viser sig tit meget hensigtsmæssig. Længe baarne Lænker have kunnet falde hos den nye Kostgiver.

Af Forbedringer, som paatænkte, var Oprettelsen af en Centralbygning den vigtigste og vistnok en aldeles nødvendig Fordring. I denne er det bestemt at Overlægen skal have sin Bolig; den skal være Opholdssted for de legemlig Syge (Infirmerie), for de Nykomne, der endnu ere under Overlægens specielle Behandling, og for

40

hvilke han endnu ikke har fundet nogen passende Bolig, samt endelig for dem, som han fremdeles vil beholde i sin Nærhed og under nærmere Varetægt.

Den nuværende Overlæge, Dr. *Bulchens*, hvis venskabelige Imødekommen jeg ikke nok kan paaskjønne, havde, uagtet han først for nogle faae Maaneder siden havde tiltraadt sin Stilling, i denne korte Tid allerede udviklet en betydelig Virksomhed. Følgende Liste over Belægget i 1ste Qvartal 1856, som han godhedsfuldt med-deelte mig af sine endnu ikke fuldendte statistiske Arbejder, er sandsynlig viis det første paalidelige statistiske Bidrag til Kundskab om Tilstanden i Gheel:

Belæg i 1ste Qvartal 1856	Mænd.	Qvinder.	Tilsammen.
Melancholie	21	39	60
Exstase	2	"	2
Manie	153	192	345
Folie	17	12	29
Démence i forskjellige Grader .	146	119	265
Epilepsie	25	26	51
	364	388	752
Indkomne i 1ste Qvartal 1856	14	16	30
Udgangne i samme Tidsrum:			
Helbredede	"	3	3
Uhelbredede	15	3	18
Døde	10	15	25
Arbeidende vare	164	212	376

Man bad bemærket, at Dødeligheden i dette Qvartal havde været usædvanlig stor. Et Qvartal er jo ogsaa for kort Tid til derpaa at begrunde nogen sikker Slutning. Men selv naar Hensyn tages baade hertil og til det store Antal af gamle Tilfælde, som komme derhen, synes Resultaterne dog at være usædvanlig bedrøvelige.

Hvad Gheel kan blive, troer jeg væsentlig vil beroe paa Hensigtsmæssigheden af den Centralanstalt, som man

41

der agter at opføre. Giver man denne den fornødne Udstrækning til deri at behandle alle friske Tilfælde, gjør man den med andre Ord til en virkelig Helbredelsesanstalt, og lader den omboende Colonie med Gjennemførelse af de nu paabegyndte Forbedringer, forholde sig dertil som en Pleiestiftelse, da troer jeg at Belgien i Gheel vil komme til at besidde en i sit Slags fortrinlig Sindssygeindretning. Thi de, som ikke helbredes, eller hvis Helbredelse trækker i Langdrag, ville der, sikkert for Mishandling, med Bibehold af et sagkyndigt Tilsyn, og med let Anledning til, naar fornødiges, atter at komme ind i Anstalten, nyde en til deres Tilstand svarende Grad af Frihed, i Forbindelse med et af de væsentligste menneskelige Goder, for hvilket Sandsen selv hos disse Ulykkelige kun seent udslukkes, nemlig Familielivet. Og at de Sindssyge ret tage en inderlig Deel i dette, at de have sin Plads ved Arnen og om Familiebordet, at de elske Børnene, passe dem og sjelden krænkes af dem, at de med et Ord i Sandhed leve i Familiens Skjød, det var det Glædeligste, som jeg iagttog ved mine mange Besøg i de simple Boliger i Gheel.

Faae Hovedstæder i Europa have sørget slettere for sine Sindssyge end Brüssel. For de mere Velstaaende findes vel et Par i materiel Henseende ret godt udrustede Anstalter i Nærheden, men for de Fattige har man hidtil intet Andet gjort end at transportere dem til Gheel eller Brügge. I Forbindelse med Hospitalet St. Jean staaer en liden Bygning med Celler nedenunder og fælleds So-

42

veværelser ovenpaa, der tjener som et midlertidigt Opholdssted for de fattige Sindssyge, forinden de afsendes, de Farlige til Briigge, de mindre Farlige til Gheel. For at spare Omkostninger ved Transporten, venter man nemlig indtil man faaer samlet et vist Antal, der da kan afsendes under fælles Bevogtning! Ved mit Besøg der fandtes kun 4; deriblandt et ganske friskt Tilfælde med Frygt for Straf og Fængsel, der vist ikke skulde formindskes i den skumle Celle, hvori hun befandt sig.

En halv Times Vei udenfor Brüssel har en Privatmand, ved Navn *van der Kindere* med store Omkostninger (omtrent 500000 Francs) opført en elegant og som det syntes ret hensigtsmæssig Anstalt, hvis Belæg for Tiden var 115. Den sædvanlige Mangel ved de belgiske Anstalter var ogsaa her tilstede. Lægen boede i Brüssel. Det samme var Tilfældet med en anden mindre Privatanstalt, ogsaa henimod ½ Miil fra Byen, tilhørende en Mand ved Navn

Maeck Martens. Der gjordes Lægens Nærværelse dog mindre fornøden, da Belægget kun var 13, hvoraf de Fleste, saavidt jeg kunde see, vare Idioter.

En tredie, noget fjernere Privatanstalt, der i den senere Tid var begyndt at modtage Fattige fra Brussels Omegn til Forpleming, fik jeg ikke Anledning til at see. Ogsaa der var Lægetilsynet utilstrækkeligt. .

I Gent har Sindssygevæsenet ved *Guislain's* indflydelsesrige Nærværelse hævet sig høiere end noget andet Sted i Belgien, navnlig derved, at her Lægens Indflydelse er kommen til sin Ret. Den franske Tendents til at adskille de forskjellige Kjønn og Classer i forskjellige Anstalter er her kommen til fuld Anvendelse. Man finder nemlig 4 Anstalter, 2 for Mænd, den ene for Pensionærer (høiere betalende)

43

den anden for den lavere Classe, og ligesaa 2 for Qvinder. For alle 4 er *Guislain* médecin en chef. Den samme Adskillelse finder ogsaa Sted paa de fleste andre Steder i Belgien: af dets 51 Anstalter ere kun 17 bestemte for begge Kjønn, 15 alene for Mænd og 19 alene for Qvin-der; 32 modtage baade Pensionærer og Fattige, 5 alene Fattige, 14 alene Pensionærer. *Guislain* er en afgjort Forfægter for særskilte Anstalter for begge Kjønn, og den nye anstalt, som bygges i Nærheden af Gent, er kun bestemt for Mænd. Hans Grunde forekom mig ikke overbevisende, og, hvad jeg troer at burde lægge megen Vægt paa, hans Mening deeldes hverken af de overordnede eller underordnede Medlemmer af den geistlige Orden, der paa en Maade besidder og gjør Tjeneste i hans Anstalter — forsaavidt jeg havde Anledning til at tale med dem om denne Sag.

Guislain priste med begeistrede Ord sine frères & soeurs charitables. Den hele Tjeneste i Anstalterne foregaaer ved Hjælp af disse med Bistand af nogle faae Hjælpe tjenere, *Damerow* har i en Opsats om de barmhjertige Søstres Tjeneste i Sindssygeasyler (Allgem. Zeitschrift für Psychiatrie, IV, 226) blandt flere Indvendinger udhævet den, at Søstrene som et geistligt Samfund ikke i behørig Grad formaae at underkaste sig det til en dygtig Ledelse af en Sindssygeanstalt absolut nødvendige verdslige Regimente (Lægens); endvidere, at der bliver saa mange Hensyn at tage, som forbyder at anvende den nødvendige Strengthed lige over for dem, ja endog at sige dem den rene Sandhed. Med Hensyn til den første Indvending, troer jeg at have seet nok til at kunne forsikkre at de fuldstændigt underkastede sig *Guislain*. Hans Ideer vare saa fuldstændigt gennemførte, at man ikke kan tvivle

44

paa, at han i Alt Væsentligt var den Herskende. Med Hensyn til den anden Indvending, kan jeg anføre *Guislains* Ord: Hvortil Strengthed, naar Kjærligheden udretter Alt. *Schroder van der Kolk*, som fra først af havde havt store Tvivl om Hensigtsmæssigheden af at overlade disse Ordener Sygepleien i Sindssygeasylerne, var nu, efterat de havde overtaget den i Herzogenbusch, bleven saa særdeles tilfreds dermed, at han ønskede at jeg skulde reise derhen for at erfare det samme. Saaledes som Sagen stillede sig for mig i Gent, kan jeg ikke noksom prise de Læger lykkelige, der have disse ligesaa dygtige som kjærlige og uegennyttige Hjælpere i Omgangen med de Sindssyge.

Kun en af de nævnte 4 Anstalter ligger udenfor Byen, nemlig Anstalten for de mandlige Pensionærer, le Strop. Indenfor en Ringmuur, der omslutter det Hele, og udenfor hvilken Schelden flyder, ligger en skjøn blomstrende Have, hvori der findes særskilte Bygninger for Administrationen, for de Rolige og for de Urolige. I Haven findes desuden smukke Pavilloner, Fontæner, store Fuglebure og forskjellige andre Ting til Adspredelse, der lode til at glæde Brødrene ligesaa meget som de Syge. De Roliges Afdeling er meget elegant og rigt udstyret med Beqvemmeligheder. Cellerne ligge, som næsten overalt i de belgiske Anstalter, mellem 2 Corridorer, har aabne Gittere istedetfor Vinduer og opvarmes fra Corridoren. De Syges Antal var 55, Brødrenes omtrent 20.

Det store Qvindeasyli i Gent har et temmelig trangt og indknebet Locale til sine 250 Patienter, men desto mere maa man beundre den Roe, Orden og Reenlighed, som findes overalt. Den fredelige Stilhed, der ledsager Søstrenes Virksomhed, i Forbindelse med deres Skjøn-

45

hedssands, deres virkelige Dygtighed i de forskjellige Retninger, hvori de her virke: Sygepleie, Pharmacie, Musik, Underviisning, Blomsterdyrkning, — de smaae velpassede Haver, — Adspredelsesmidlerne: Huusdyr, Fugle, Blomster, Spil, — den Maade, hvorpaa *Guislain* har vidst at tilveiebringe den fornødne Sikkerhed uden iøinefaldende Apparater, alt dette bidrager til at tilveiebringe det, som *Guislain* anseer for væsentligere end al medicinsk Behandling i Sindssyggdommene, et venligt og fremfor alt roligt Tilflugtsted for de saarede Gemytter. Som bekjendt anseer nemlig *Guislain* en psykisk Hyperæsthesie for at være Sindssyggdommens Grundvæsen, og han bestræber sig derfor for at holde saagodtsom ethvert Indtryk borte fra de Syge. Han behandler den beængstede og ømfindtlige Sjel ligesom en Saarflade, som man vil holde uberørt af alle fremmede Indflydelser. Paa denne Maade holder man efter hans Mening Sygdommen tilbage paa dens første melancholske, næsten prodromale Stadium.

Paa de store Forsamlingsværelser maatte der ikke tales under Arbeidet; dette bestod i Kniplen, og foregik, man kan sige, med en imponerende Stilhed i den talrige Forsamling. Ogsaa de ikke Arbeidende vare tilstede, forsamlede i den øvre Ende af Værelset under specielt Tilsyn og maatte heller ikke tale. Jeg kan ikke troe andet end at denne Stilhed hos Mange maa underholde Angesten og give de sørgelige Betragtninger mere Spillerum, end naar Arbeidet kunde føres under adspredende Samtaler. Hvor stor Trangen til at give sig Luft, og hvor mægtig den Indflydelse, som formaaer at beherske den, maa være, det havde jeg Anledning til at erfare efter et Sangnummer, som jeg hørte udføre, thi neppe var den

46

sidste Node sunget, før Alle grebe Leiligheden til at tale i Munden paa hverandre, klappe i Hænderne og gjøre en alvorlig Støi. Det var en saakaldet Inspectionsdag, hvilken indtræffer een Gang ugentlig: de Syge stode opstillede langs Væggen; paa denne Dag havde de Lov til at fremføre, hvad der maatte ligge dem paa Hjertet: det gik imidlertid temmelig summarisk for sig. En anden Dag i Ugen er æslet den egentlige medicinske Behandling, foruden hvad der ellers daglig afhandles derom med de enkelte Syge, som tiltrænge et mere specielt Tilsyn. Om den medicinske Behandling fik jeg kun faae Meddelelser; for at supplere dem vil jeg tillade mig at benytte de Bemærkninger derom, som findes i de af *Guislain* udgivne „Recherches statistiques faites dans les Etablissements d'Aliénés a Gand.“

Gjennemsnitlig for alle 4 Anstalter er omtrent 25 pCt. af Belægget under egentlig Behandling, deri ogsaa medregnet de legemlig Syge (les malades de l'infirmerie). Regnes alle de med, som paa nogen Maade have gjort Krav paa Lægernes specielle Opmærksomhed, stiger Tallet til 40 pCt.

Bade, som hygienisk Middel, anvendes meest om Sommeren. Reenlighedsbadene begynde almindelig i April og fortsættes til Vinterens Begyndelse.

Som therapeutisk Middel anvendes de i Melancholie og Manie. Ved stor Agitation i begge Tilstande have kolde Bade 14° R. i 10 á 20 Minutter, viist sig virksomme. Meget hyppigere har dog lunkne og varme Bade været anvendte som beroligende. I friske Tilfælde, hos unge og kraftige Individuer ved stærk Agitation og stor Voldsomhed, have forlængede Bade i Forbindelse med

47

en tynd Vandstraale paa Hovedet med Nytte været anvendte i 2 til 8 Timer, 27 à 29°.

Af de anvendte Lægemidler have de fle(s)te været mod tilfældige Affectioner og de færreste med Hensyn til Sindstilstanden. „Det er de moralske Indflydelser,“ siger *Guislain*, „som oftest have været anvendte, og, jeg siger det med Fornøielse, have gjort de største Tjenester.“

Opium anvendtes meest i Melancholie og undertiden i Manie. Den har gjort størst Nytte hos de Syge, der ere svækkede ved Sorg og Nød. Ved congestiv Tilstand har man omhyggelig undgaaet det. Morphium aceticum foretrækkes hyppig for Opium. Digitalis-Pulver eller Essens, med eller uden Aqva laurocerasi, har ofte beroliget Angesten hos de Melancholske. Chininum sulphuricum bruges især i Reconvalescensens efter Melancholie. Arnica-infus har været givet med Nytte i Dementia med Tilbøielighed til Overgang i Paralyse. I Sindssyggdomme med

Undertrykkelse af Menstruationen har Aloe med Oleum sabinæ og Jernpræparater viist eclatante Virkninger.

Af udvendige Midler har Setaceer gjort Nytte ved begyndende Dementia, og Vesicatorier i Melancholie, Hos plethoriske, velnærede Maniacie med Hjernecongestioner har Iglar paa Hovedet, nogle Gange gjentaget, været anvendte, men kun sjelden. Aareladningernes Anvendelse indskrænker sig næsten kun til tilfældige Affectioner.

Tvangsmidler anvendtes, men ikke i betydelig Udstrækning. Jeg saae Trøie, Livbelte med Remmer til at spænde om Haandledene, og lette Tvangsstole. Det var kun unge Læger, der ikke kjendte de Sindssyge uden af Bøger, der sværmede for absolut Afskaffelse af Tvangsmidler, meente *Guislain*.

48

Asylet for sindssyge Mænd i Gent er saa mangelfuldt, at *Guislain* fra først af ikke vilde vise mig det, forinden jeg havde lovet ikke at omtale det i min Beretning. Dog gav han mig dette Løfte tilbage, idet han tilføiede, at dets Slethed netop havde været den Løftestang, ved Hjælp af hvilken han efter langvarige Bestræbelser omsider havde opnaaet Bevilgningen til en nye og hensigtsmæssig Anstalt. Idet jeg derfor kun bemærker, at dets smaae og overfyldte Localer med indknebnede Gaardsrum og tildeels halsbrækkende Trapper maa lægge ganske overordentlige Hindringer i Veien for en passende Behandling, vil jeg med nogle Ord omtale Anlægget af det nye Asyl, der ved min Nærværelse tildeels var kommet under Tag.

Det ligger strax udenfor Byen, ikke meget afsides, omringet af temmelig udstrakte Marker, paa hvilke allerede nu Mændene fra den gamle Anstalt beskjæftiges. Det er bestemt for 350 Mænd, og kan udvides til at rumme 500. Dets oprindelige Plan findes i Enden af *Guislains* Lecons orales; den virkelige er ikke meget forskjellig derfra. Den udgjør et stort Parallelogram, der indeslutter Haver og Gaardspladse, med en Halvcirkel eller Rotunde i Baggrunden for de Urolige og Voldsomme. Forrest findes paa den ene Side Localer for Administration, Kjøkken m. m., paa den anden for Lægen, og de legemlig Syge (Infirmerie) samt Vadskerie. Bagenfor disse, imellem dem og de Urolige, ere Afdelingerne for de Rolige, der ere 3, nemlig: 1) Rolige og fornuftige Syge (Dociles intelligents), 2) Rolige Syge, der mangle Fornuftens Brug (Dociles sans intelligence) og 3) Pensionærer. Disse Sidste have ogsaa i Afdelingerne for de Urolige og Voldsomme sine egne Afdelinger. Dér, hvor

49

Rotunden begynder, udgaaer til begge Sider smaae Fløie, den ene for de Ureenlige, den anden for Børn. I Midten af det centrale Gaardsrum skal Capellet ligge. Rummet er inddeelt efter følgende Forhold mellem de forskjellige Slags Syge, som er overensstemmende med *Guislains* Erfaringer ved Gents Asyler:

Paa 100 Syge 40 Reconvalescenter og Rolige, 15 Urolige og Voldsomme, 12 Ureenlige, 13 Syge og Svagelige, 13 Epileptici, 3 med Selvmordstilbøielighed og 4 Børn.

Blandt 15 Urolige regner *Guislain* nu kun 1 á 2 Voldsomme, medens han i sine Lecons orales regner 3. Af de 12 Ureenlige regnes 4 ureenlige i høiere Grad og 8 i ringere Grad (incontinentia urinæ).

Indredningen var kun lidet fremskreden ved min Nærværelse; Bygningens Ydre er meget smukt. Den ventes at kunne tages i Brug i 1858.

Storbritannien.

Norsk Magazin for Lægevidenskaben har saa nylig indeholdt Oplysninger om det britiske Sindssygevæsen (8de Bd. Pag 225: Notitser om det britiske Sindssygevæsen. Af Cand. med. A. *Holst*) at det kan synes overflødig her at give en mere almindelig Oversigt over dets Udvikling og Organisation. Imidlertid vil det dog blive nødvendigt i Korthed at berøre enkelte Hovedpunkter.

Tidligere end de fleste andre Lande besad England store Sindssygeanstalter. Da Hospitalet St. Luke i London aabnedes i 1751, havde Bethlem (Bethlehem) allerede bestaaet i 2 Aarhundreder. De Sindssyges Skjæbne var imidlertid ikke mildere i England end andetsteds

paa den Tid. Tvertimod blev ialfald Rygtet om Misbrug og Mishandlinger allerlydeligst der. Det var i England ikke

50

som i de fleste andre Lande, Lægerne, som nærmest foranledigede Forbedringerne. Den offentlige Mening berørtes her saa at sige umiddelbart af de Sindssyges Skrig og Klager. Det var Beretningerne om de mangehaande Mishandlinger, om de i Anstalterne tilbageholdte og indespærrede Ikke-Sindssyge, og andre Misbrug, der, fremførte i Parlamentet, foranledigede dette til at nedsætte en Committee til Undersøgelse af de bestaaende Anstalter, og dennes i 1815 fremlagte Rapport indeholdt mange Bekræftelser paa de fremførte Anker. Denne Omstændighed, at Sindssygelægerne ikke egentlig kunde siges at være Sagens Fremmere, men tvertimod tildeels endog maatte erkjendes for skyldige lige overfor den offentlige Mening, bevirkede at de fra først af kom i en skjæv Stilling. De Forholdsregler, som nu bleve tagne, gik ud paa en meget stræng Control med dem; endog i reent medicinske Spørgsmaal bleve de undergivne Control af Ikke-Læger, og deres hele Stilling blev i høi Grad afhængig. Den Retning, som Sindssygevesenet senere har taget i England, vil neppe kunne forstaaes uden at man tager Hensyn til denne Begyndelse, idet det nemlig er meget langt ifra, at Fleertallet af de engelske Asyllæger har opnaaet saamegen factisk eller moralsk Uafhængighed, at de i deres Forholdsregler kunne frigjøre sig for de Baand, som den offentlige Mening paalægger dem. I det Følgende vil der gives mig Anledning til at bevise Rigtigheden af denne Paastand. Den britiske Sindssygelovgivning begynder ogsaa med Forholdsregler mod de farlige Sindssyge. I 1808 udkom derpaa en Forordning om Anlæggelse af Asyler for fattige Sindssyge, hvor de fornødigedes, samt om Control med Indlæggelserne, i samme: at denne har været ganske ufuldkommen, skjønnes af den ovenomtalte Com-

51

mittees Rapport. I 1828 udnævnte Regjeringen permanente Controlcommissærer (Commissioners in lunacy) med Myndighed til at inspicere alle Asyler og i 1845 udkom en Sindssygelov, der i 1853 har faaet et yderligere Tillæg. Ifølge Lovgivningen paaligger det ethvert Grevskab og enhver af de større Byer at lade opføre og vedligeholde et Asyl for sine fattige Sindssyge; er deres Antal ringe, kunne flere Grevskaber slaae sig sammen om eet eller træffe Aftale med Besidderen af et Privatasyl om deres Forpleining der. Naar det af Commissioners in lunacy paavises, at dette undlades, kan Regjeringen paabyde Fredsdommerne paa Grevskabets eller Byens Regning at opbygge et nyt eller foretage Udvidninger eller Forbedringer ved det bestaaende Asyl. Alle Planer hertil maae i Forveien være bifaldte af Commissioners, der have ladet udgive Regler og Principer, hvorefter saadanne Planer maae være forfattede. Betalingen for de Syge, der ikke maa overstige et vist Maximum, udreder i Almindelighed hvert Præstegjeld (parish). Overbestyrelsen over et saadant Asyl har en Committee, bestaaende af et meget stort Antal Medlemmer (undertiden 50 á 60), der udvælges blandt Grevskabets "Gentry." Den samles 1 á 2 Gange om Aaret, og kan bl. A. udnævne og afsætte Lægen. Et mindre Antal af dens Medlemmer, Committee of visitors, Tilsynscommitteen, hvoriblandt der ikke behøver at være nogen Læge, kommer sammen hver Uge, og har det nærmeste Overopsyn over Asylet. De controllere Lægens Journaler og Protokoller, høre og afgjøre de Syges og Betjentenes Klager o. s. v. 3 Medlemmer kunne imod Lægens Villie udskrive Syge; naar den Syges Paarørende ønske hans Udskrivelse, behøves dertil kun 2 Medlemmer.

52

hvad enten den Syge er offentlig eller privat, selv naar Lægen giver en begrundet Erklæring om, at Løsladelsen er forbundet med Fare. Det her nævnte Forhold mellem Committeen og Lægen maa nødvendig medvirke til den før omtalte Mangel paa Uafhængighed hos den engelske Asyllæge, og navnlig vil jeg komme til at henvende Opmærksomheden derpaa, naar jeg senere skal omtale det i England saa almindelige non restraint System (Afskaffelsen af mekaniske Tvangsmidler i Behandlingen af de Sindssyge).

Foruden disse kun for Fattige bestemte Grevskabs-og By-Asyler (County and Borough Lunatic Asylums) har man i England en anden Slags offentlige Sindssygeanstalter, de saakaldte Lunatic Hospitals.

Disse ere oprettede ved frivillige Gaver og de fleste af dem bestemte for Syge af høiere Stand, hvis oekonomiske Stilling ikke tillader dem at betale for sig. Til disse høre Bethlehem og St. Luke i London. Flere af dem ere meget rige, og deres oekonomiske Forfatning forbedres fremdeles jevnlig ved Testamenter og frivillige Gaver. Enhver der giver en vis Sum, f. Ex. ved St. Luke, 30 Guineer, bliver derved Medlem af Bestyrelsen; paa denne Maade har St. Luke ikke mindre end 180 „Governors“. Disse Governors holde Møde en eller to Gange om Aaret og udvælge en talrig Committee (General committee), som igjen udvælger en Huuscommittee, der samles engang om Ugen og udfører de egentlige Directørforretninger. I St. Luke er Overlægen i den Grad indskrænket, at han ikke engang paa egen Haand kan indtage eller udskrive Syge. Anmeldes en Syg til Optagelse om Løverdagen, maa han, om ogsaa Tilfældet kræver nok saa hastig Hjælp, under enhver Omstændighed

53

vente til den følgende Fredag, som er den Dag, da Committeeen samles. Man seer altsaa, at ogsaa ved disse Anstalter Lægens Virksomhed og Uafhængighed i høi Grad hemmes. Hospitalerne have en mere privat Charakter end Asylerne, og unddroge sig i lang Tid Regjeringens Control. Til Bethlem fik Commissioners in lunacy først for faa Aar siden Adgang, efterat der havde udbredt sig Rygter om betydelige Misbrug. Endelig har man en Mængde private Asyler, de saakaldte „Licensed Houses,“ hvoraf nogle i de Grevskaber, hvor endnu ingen „Asylums“ findes, tillige modtage fattige Syge. Iait fandtes for Tiden i England 29 Grevskabsasyler og 4 Byasyler med tilsammen 13,823 Syge, 15 Hospitaler med 1628 Syge og 122 Privatanstalter med 5,192 Syge; tilsammen 20,643 Syge, der forpleies i Anstalter. Flere Tusinde Sindssyge befinde sig desuagtet endnu i Englands Arbeidshuse. Det samlede Antal Sindssyge i England har jeg ikke fundet opgivet senere end for 1847. Da ansloges Antallet i England og Wales til 26500, hvoraf omtrent 14000 befandt sig i Sindssygeanstalter. Af disse fandtes dengang 21 Asylums med 5486, 12 Hospitals med 1500 og 141 Privatanstalter med 6630 Syge. Heraf sees, at medens Antallet af de i de offentlige Anstalter forpleiede Syge har mere end fordoblet sig, ere Privatanstalterne aftagne baade i Antal og Belæg, en Omstændighed, som maa ansees for meget gunstig, da den væsentlig er bevirket derved, at mange fattige Syge ere gaaede over fra Privatanstalter, hvis Eiere skulde profitere paa dem, til offentlige. Denne overordentlige Udvidelse og Forøgelse af Asylerne skyldes væsentlig Commissioners in lunacy, der have

54

benyttet den store Myndighed som de, eller Regjeringen igjennem dem, besidde, til i høi Grad at forbedre de Sindssyges Kaar. Deres Antal er 12, hvoraf 3 maae være Læger. De vistnok ikke ringe Fordringer, som de gjøre med Hensyn til Asylernes Indretning, Forskjønnelse, Reenlighed, Arbeidsvirksomhed, Bespiisning o. s. v. have, paa samme Tid som de ikke have undladt at vække adskillig Misnøie, især hos dem, der maae bære Omkostningerne, frembragt en Mængde væsentlige Forbedringer, saa at man i flere af de nævnte Henseender maa indrømme de engelske Anstalter Fortrin fremfor saagodtsom alle andre Landes. Lægens Stilling have de overalt søgt at forbedre; den for engelske Anstalter meget almindelige Skik med en saakaldet „visiting physician,“ et Slags Overlæge, der boede udenfor Asylet, men besøgte det 1 a 2 Gange ugentlig og da havde i sin Magt at tilsidesætte og forandre Alt, hvad den i Asylet boende Læge (resident medical officer), der i Almindelighed kjendte de Syge meget bedre, havde forordnet, have de paa de fleste Steder faaet ophævet, idet de have forandret hans Stilling til en Consulents, som Asyllægen, naar han ønsker det, kan tilkalde. De have søgt at forskaffe den i Asylet boende Læge saa megen Myndighed som muligt, og ved at faae ham udnævnt til „Superintendent,“ gjort ham til Forvalterens (the stewards) Overordnede. Paa flere Steder finder dog endnu det beklagelige Forhold Sted, at Forvalteren indtager en sideordnet, ja idet han nærmest under Committeeen bestyrer Alt hvad der ikke er reent medicinsk, endog

antager og afskediger Vogtere, næsten en overordnet Stilling. Det, der vistnok mindst fortjener at billiges i Commissærernes Optræden, er den Bestemthed, hvormed de have taget Partie for non restraint, en Op-

55

træden, hvorved de have bidraget til end mere at indskrænke Lægernes moralske Uafhængighed i dette vigtige og vanskelige Spørgsmaal.

Bethlem og St. Luke ere Hospitaler i den ovenfor nævnte Betydning, og ligge begge midt inde i London, den første paa den sydlige, den sidste paa den nordlige Side af Themsen. De ere begge anlagte i Linieform, have 3 Etager og ligne hinanden i det hele taget meget, baade med Hensyn til Indretning og Bestemmelse. De optage ikke de egentlig Fattige (paupers), men meest Folk med Opdragelse, som mangle Midler til at betale for sig, Studenter, Handelsbetjente, Gouvernanter o. s. v. I Valget af dem, der skulle optages, sees strængt paa at de Tilfælde, som ikke give synderligt Haab om Helbredelse, udelukkes. Sygdommen maa ikke have været mere end 12 Maaneder og den Syge maa ikke have været udskrevet uhelbredet fra nogen anden Anstalt. Naar den Syge ikke efter et Aars Ophold i Hospitalet nærmer sig sin Helbredelse, udskrives han i Regelen. De ere altsaa egentlige Helbredelsesanstalter, og kunne som Følge deraf opvise en meget gunstig Statistik. I St. Luke havde man et Helbredelsesforhold af 64% (tidligere endog over 70) og det uagtet Arbejdsvirksomheden paa Grund af Beliggenheden midt inde i Byen, Havernes ringe Udstrækning og Patienternes tidligere Sædvaner var yderst mangelfuld. Commiss. in lunacy vilde helst have denne rigt doterede Stiftelse til at opgave hele sit nærværende gamle Locale og bygge fra nyt af ude paa Landet — men derved frygtede man for at miste den Fordeel, man nu havde, at modtage Byens mange Syge strax ved Sygdommens Udbrud. Den nye Superintendent, Dr. *Stevens*, der syntes

56

at være en meget kraftig og virksom ung Mand, vilde heller faae anlagt en mindre Colonie ude paa Landet, og stræbte imidlertid af alle Kræfter at faae forbedret og forskjønned Sygerummene. I denne Henseende var man kommet videre i Bethlem. De lange meget brede Corridorer (Galleries), der i disse saavel som i de fleste engelske Anstalter udgjøre de Syges daglige Opholdssted, vare der udsmykkede med en Mængde Blomster, Skilderier, Fuglebure, Bogskabe, Instrumenter og andre Møbler. Kun i een af Afdelingerne for Damer var man kommen saavidt i St. Luke. Langs med Corridorerne ligge Soveværelserne, der oprindelig have været enkelte, men nu for det meste forenes til fælles Soverum for 3 á 4. Vogterpersonalet har sine egne Soverum imellem de øvrige. I de mod Gaden fremspringende smaae Karnapper, hvis Rum staae i umiddelbar Sammenhæng med Corridoren, holdes Maaltiderne. Denne Anordning gjentager sig i begge Hospitaler paa samme Maade gennem alle Etager, og Huset er saaledes snart overseet. Disse Corridorer eller Gallerier ere ikke let at holde varme; derfor flokkes ogsaa de Syge om de aabne Kaminer, som ere det eneste Opvarmingsmiddel, og som ere beskyttede ved svære Jerngittere. Herefter skal imidlertid heller ikke disse Paamindere om forrige Tidens Barbarie taales, „man vilde forsøge at faae dem afsatte til den zoologiske Have.“ Ventilationen indskrænker sig væsentlig til den gennem Døre og Vinduer. I St. Luke ere endeel Communicationsaabninger mellem den ydre Luft og Kaminen anbragte. Vinduerne havde for det meste (især i St. Luke) smaae Ruder med massive Trærammer og aabnedes til en ringe Høide ved at skydes op. Inddelingen var forskjellig i begge Hospitaler:

57

I St. Luke var der gjort en Adskillelse efter Stand, uagtet efter Bestemmelsen egentlig ingen Standsforskjel skulde herske: i øverste Etage vare de af høiere Stand, i nederste de af lavere. I Enden af begge fandtes en aflukket Afdeling for de mere Urolige. Belægget var ikke stort i Forhold til Rummet, ialt 167, derfor stod baade paa Mands- og Qvindesiden en Etage ledig. I Bethlem, hvor man undtagelsesvis beholdt enkelte Uhelbredelige, var den øverste Etage bestemt for disse. Den midterste Etage var for Reconvalescenter, og den nedre for de

nykomne Patienter (receiving ward). Kjelderetagen indeholdt Eneværelser med faststaaende Senge og intet andet Møblement for de Uroligste og Ødelæggelseslystne. Belægget var 230. Desuden findes i Bethlem i en paa hver Side tilbagespringende Fløi 102 "Criminals," sindssyge Forbrydere, 82 Mænd og 20 Qvinder. De ere meget strengt adskilte fra de øvrige Afdelinger, og paa Mandssiden indsluttede i yderst skumle, med en Overflod af Jernsprinkler forsynede Rum.

Infirmeriet, Afdelingen for de legemlig Syge og Sengeliggende, der ellers udgjør en meget væsentlig Deel af de engelske Anstalter, behøvede i disse, som kun modtog friske og gunstige Tilfælde, ikke at være stort. For at tjene Commissioners, der bestemt havde fordret et infirmerie, havde *Stevens* ladet male „Infirmary" udenpaa et Soveværelse med 4 Senge. Sengene vare af Træ; Madrasserne stoppede med Hestehaar. For de Ureenlige vare de overtrukne med „Waterproof," med et Hul i Midten gjennem hvilket et fra et Guttapercha-Lagen forlænget Rør førte Urinen ned i et Kar. *Stevens* vilde forsøge at lade anbringe smaae Canaler rundt omkring i Madrassen, saaledes at den paa en Maade blev draineret.

58

Den skulde hvile paa en Seildugsbund og under denne et zinkbelagt Skraaplan, heldende ned mod et i en lukket Skuffe anbragt Kar. Paa denne Maade vilde han opnaae, at de Syge ikke et Øieblik kom til at ligge vaade. (Sengesteder af Træ fandt jeg i det Hele hyppigere i England end jeg havde ventet. Man havde erfaret, at Jernsengene ikke beskyttede imod Væggelus. De ere kolde og lade sig vanskeligere reparere. Til Stop brugtes oftest Hestehaar og Kokusfibre, tildeels ogsaa Fjær; ved de store Manufactursteder, f. Ex. Manchester, brugtes meget „Flock" (dvs.): Affaldet fra Uld- og Silkevæverierne, deels alene, deels med Hestehaar og Kokus. I Skotland brugtes hyppig Uld og Søgræs, tildeels ogsaa Straa, men da altid med et Uldteppe over. For de Ureenlige havde man paa flere Steder ikkun en Seildugsbund med et dobbelt Lagen over den zinkbelagte skraanende Sengbund. I flere Anstalter fandtes talrige Vandsenge i Infirmerierne). Badekarrene vare i begge disse Anstalter ligesom i de fleste andre af Træ, forede med hvidmalet Kobber. Vandrørene aabnede sig midt i Bunden gjennem mange smaae Aabninger. Ved Tryk oppe fra Loftet sprang Vandet med Force ind, naar Hanerne, der vare anbragte paa Karrets øvre Rand, oppe ved Hovedenden aabnedes. Den tredie Hane, der tjente til at slippe Vandet ud, var ogsaa anbragt paa samme Sted. Apparatet til Shower-bath (tæt Regndouche) er ogsaa omtrent eens i alle engelske Anstalter. Det er et overalt lukket Skab med Luft- eller Kighuller i Døren, der tillukkes naar den Syge er puttet derind. Det er ikke meget bredere end en Mands Krop og ingen Mulighed gives til at undgaae den stærke tætte Overgydning, hvis Virkning efter et i omtrent 1 Minut anstillet Forsøg forekom mig næsten forfærdelig.

59

Den almindelig angivne Tid for Anvendelsen af dette Slags Bad er 2 á 4 Minuter, men jeg vil i det Følgende komme til at meddele sørgelige Exempler paa Overskridninger af dette Tidsrum, og det netop hvor man roser sig af den fuldkomneste „non restraint."

I Bethlem saae jeg ogsaa et saakaldet Plunge-bath, en dyb og vid Asphaltkumme, der benyttes, naar man vil frembringe en pludselig Virkning paa den Syge, ved at lade ham dumpe ud i Vandet.

Water-closets bruges naturligviis her som overalt i England. I St. Luke ansamles Vandet i en Beholder oventil saalænge Sædet nedtrykkes, og udtømmes først idet man reiste sig. Paa andre Steder foregaaer ligesom paa Gaustad Afskyllningen den hele Tid medens Sædet nedtrykkes, medens atter igjen paa andre Steder Ventilen aabnes i Forbindelse med Aflukkets Dør. Alle disse kunstigere Indretninger antages at staae tilbage for den simple og almindelige, naar man blot passer paa at have noget Tilsyn. Ogsaa i England hænder det at de blive ubrugelige derved, at Vandet fryser, men den lette Adgang til at tillede Damp yder ved de fleste Anstalter et godt Middel derimod.

Vandet pumpedes i Bethlem op paa Loftet fra en Brønd, og lededes derfra ved Rør omkring i Huset. I St. Luke tilleddes Vandet udenfra, men maatte ogsaa her af Mangel paa Tryk pumpes op paa Loftet, hvor de ogsaa fik kogende Vand ved at lede Damp til. Kjøkkenet

befandt sig i Kjelderetagen under Bygningens Midte. Maden kogtes ved umiddelbar tilført Damp. Fra Køkkenet hidsedes den igjennem Luger op i de forskjellige Etager og fordeeltes i Portioner ved hvert Bord. Denne Anretning ved Bordet er almindelig overalt i de engelske

60

Anstalter, og medfører baade varmere Mad og større Hygge, end naar Portionerne afdeles i Køkkenet. I de uhyre store Asyler, som jeg senere skal omtale, var det desuagtet vanskelig nok at holde Maden varm: der kjøres den i Tinfade med dobbelt Bund, hvori der gydes kogende Vand, og som igjen staae paa ophedede Plader, paa Trækvogne omkring til de forskjellige Afdelinger. Knivene havde but Æg undtagen i omtrent 1 Tommes Længde, hvor den var skjærende. I Skotland, hvor det er Skik at lukke Øinene idet man læser Bordbønnen, var dette Øjeblik bleven benyttet af en af de Syge til at skjære Halsen over paa sig. Gaflerne vare som almindelige Sølvgafler, kun med ganske korte, neppe 1 Tomme lange Tænder. De almindelige Maaltider vare 3; i Bethlem, ligesom i de fleste andre Anstalter, opmuntrede man de Arbeidende ved et 4de Maaltid om Formiddagen (lunch) bestaaende af Brød, Ost og Øl. Middagen syntes at være rigelig og kraftig.

Capellet var i Bethlem ved en Mellemvæg adskilt, saaledes at de forskjellige Kjøen ikke kunde see hinanden under Gudstjenesten. Dette er en nu forkastet Skik, som man ikke ofte gjenfinder. Antallet af Deeltagende er i England altid meget stort, uden at nogensomhelst skadelige følger spores deraf. I St. Luke samles man til Morgenandagt hver Dag, og om Søndagen holdes 2 Gudstjenester.

I begge Hospitaler give Overlægerne til visse Tider af Aaret klinisk Underviisning mod Betaling. Grevskabsasylerne modtage saa vel helbredelige som uhelbredelige Syge, uden forsaa vidt de mangle Plads, da isaafald de Helbredelige ere fortrinsberettigede. Der gjøres forresten ingensomhelst Adskillelse efter Helbrede-

61

ligheden. I de 3 bekjendte Asyler i Londons nærmeste Omegn, Springfield, Hanwell og Colney-Hatch ere Pladsene saa optagne, at det mange Gange falder vanskeligt at modtage endog friske Tilfælde. Det ældste og meest bekjendte af disse er Hanwell i Grevskabet Middlesex, der aabnedes i 1831. Efterat dets Belæg, der oprindelig var bestemt til 300, paa Grund af den tiltagende Trang ved Udvidninger af Localet var steget til 1000, medens paa samme Tid Antallet af fattige Sindssyge i Grevskabet, der tiltrængte Asylbehandling, tiltog i et endnu meget betydeligere Forhold, besluttede man Opbyggelsen af Colney Hatch, og saa betydelig var Antallet af de i Grevskabets Arbeidshuse, Privatasyler og rundt omkring i privat Forpleining adspredte fattige Sindssyge, der ventede paa Anbringelse, at dette Asyl allerede det første Halvaar efter Aabningen (1851) modtog 1080 Patienter. For Tiden var Belægget i Hanwell over 1000 og i Colney-Hatch omtrent 1400. (Grevskabet Middlesex har 2 1/2 Million Indbyggere). Springfield i Grevskabet Surrey, aabnet i Juli 1841, havde et Belæg af omtrent 900. Disse Tal og den dertil svarende Udstrækning af Bygningerne gaaer langt udover det Almindelige paa Fastlandet, hvor de største kun sjelden overskride 4 á 500. Englænderne ere stolte af disse gigantiske Velgjørenhedsindretninger, som svarende til Landets øvrige store Forholde, men denne Stolthed er neppe i alle Maader begrundet. Det maa indrømmes, at der i materiel Henseende er opnaaet en forbausende Fuldkommenhed; men naar man hører, at der baade i Springfield og Hanwell kun findes 2 Læger, en for hvert Kjøen, som altsaa hver har at tilsee omtrent 500 Syge, og at i Colney-Hatch indtil den allersidste Tid det samme Forhold har fundet

62

Sted, da vil det snart vise sig, i hvilken Retning man skal søge Manglerne. Hvad der allermeest forundrede mig, var af 2 af disse Læger at høre, at de slet ikke ønskede medicinsk Assistense, Dr. *Diamond* i Springfield, fordi han ikke ønskede fremmed indblanden i sine Forretninger, som han noksaa godt kunde overkomme alene, Dr. *Sankey* i Hanwell fordi han derved frygtede at miste endmere af sin Autoritet, der allerede var ringe nok. Det skjønnes let heraf, at disse Læger ikke kunne opfatte sit Forhold til Patienterne saaledes som andre Landes

Sindssygelæger. En individualiserende Behandling kan der i det Høieste blive Tale om for ganske Enkelte. Mængden behandles over een Kam: naar man har sørget vel for de almindelige sanitære Fordringer; naar Luften er god, Spisen tilstrækkelig og kraftig, Beskjeftigelsen sund og almindelig, og endelig opmuntrende Adspredelser i nogen Grad tilstede, da har man snart gjort nok. Kommer saa hertil nogle beroligende Midler i acut Manie og Melancholie, samt Behandlingen af de tilfældig opstaaende Sygdomme, saa er man i de allerfleste Anstalter færdig. Og mere er det da ogsaa umuligt at fordre af en Læge, der alene skal tilsee en Afdeling af 500 Syge. Den Magerhed, som alle Reiseberetninger fra England ligesom nærværende lider af med Hensyn til Sygebehandlingen er en naturlig Følge heraf. Asylernes aarlige Beretninger give for det meste et ret godt Billede af, hvor overveiende det Administrative og Techniske er fremfor det Medicinske. "Er ikke her Patienterne blevne til Tal, der figurere bag Spisesedler og Haandværksregninger," spørger en tydsk Reisende. Vil man end i det langt overveiende Antal af Uhelbredelige, der gjør at de fleste af disse Asylere mere maa

63

betragtes som Pleiestiftelser end som Helbredelsesanstalter finde en undskyldende Forklaring for den ovennævnte Mangel, saa bliver dog et nøiagtigt Opsyn i Sygeafdelingerne en Fordring, der lige meget maa gjelde, hvor man har uhelbredelige, som hvor man har helbredelige Syge. Men dette er med de umaadelige Afstande i disse Anstalter utænkeligt for et saa ringe Antal Læger, og dertil kommer endnu, at der paa flere Steder ikke engang haves en Overvogter. I denne Henseende kan jeg lade *Conolly*, der i 14 Aar har været Læge ved Hanwell, og som nu har trukket sig tilbage til et Privatasyl, tale:

"Den gode og slette Virkning paa Mængden af de Sindssyge gennem gode eller slette Vogtere er saa mærkelig, at: Vanskeligheden ved at erholde velskikkede og paalidelige Folk dertil i høi Grad maa beklages. De større Anstalter, fra hvilke man skulde vente at faae velskikkede Vogtere, ere i denne Henseende utjenlige. Opsynet med Vogterne er i de store Asylere næsten altid utilstrækkeligt, De qvindelige skifte for ofte til at kunne lære deres Pligter, og i nogle lære de kun at hjælpe sig ud af alle Vanskeligheder ved mechaniske Tvangsmidler. De mandlige forblive gjerne længere, men da i de større Asylere Lægernes Antal er for lidet i Forhold til deres Pligter, vide Vogterne sig en stor Deel at Dagen frie for Opsyn; og det, som de ere underkastede, lære de at omgaae ved Signaler og andre Conspirationer; ja undertiden etablere de en organiseret Kjeltringebande (organised ruffianism), der længe undgaaer Opdagelse, indtil omsider en eller anden skrækkelig Mishandling røber dem. Ogsaa for Disciplinens Opretholdelse er Bestyrelsen af nogle af de største Asylere ugunstig. Der opvækkes en Modsættigheds-Aand og Vogternes Forsømmelser gaae upaatalte

64

hen under Embedsmændenes indbyrdes Misforhold. Vogtere, oplærte i saadanne Forholde, ere de største Hindringer for Fjernelsen af mechaniske Tvangsmidler i private Asylere" (Eighth report of the commissioners in lunacy, 1854).

Men nu mærke man vel, at det er i disse store Asylere man roser sig af den fuldstændigste Ophævelse af alle Tvangsmidler.

Man skulde troe, at disse store Anstalter forholdsviis maatte blive billigere end de mindre, siden de foretrækkes. Omkostningerne ved Colney-Hatch bekræfter ikke dette: Anstalten har kostet omtrent 290000 Pund St., hvilket fordeelt paa 1400 Pladse bliver omtrent 206 Pund (omtrent 930 Spd.) paa hver Plads for en fattig Sindssyg, medens man i Tydskland gjennemsnitsviis regner 1000 pr. Thaier eller 666 Spd. for hver Plads i Anstalter, der o-saa ere bestemte til at modtage Patienter af høiere Stand. At man ogsaa i Storbritannien kan bygge billigt, har man viist i Dumfries, hvis Asyl for fattige Sindssyge kun koster 55 Pund St. for hver Plads. Den daglige Omkostning for hver Syg i Colney-Hatch var i 1855 38 1/2 Skilling norsk. Naar undtages Hanwell, hvor Værelserne tildeels ligge omkring Rotunder, der modtage Lyset ovenfra, gjenfinder man i de nævnte Asylere overalt de lange brede "galleries," der tjene til Opholdssted for de Syge om Dagen med Soveværelser ved Siden, af hvilke endnu en uforholdsmæssig stor Mængde ere enkelte. I Colney-Hatch findes Eneværelser for to

Femtedele af Belægget. Vinduerne staae sædvanlig lavt, men kunne beskyttes ved store indvendig anbragte Lemmer. Commissioners bifalde ikke denne Anordning: i sine "Instructions and sugge-

65

stions" sige de derfor at lange, brede og kostbare Corridorer ikke bør indrettes, men at de ikkun bør gives den Udstrækning, som er aldeles nødvendig for at forbinde de forskjellige Dele af Bygningen. I dets Sted anbefale de Indrettelsen af store Forsamlingsværelser (dayrooms) med let Udgang til det Frie. Eneværelsernes Antal maa ikke overstige en Trediedeel af Belægget — et efter vore Begreber overflødig stort Antal, og kun under Betingelse af, at den øverste Etage indrettes udelukkende til fælles Soverum, tillades 3 Etager. I Prestwich Asylum var man af Mangel paa Plads begyndt at benytte Corridorerne som Soverum.

Inddelingen i disse Asyler er, naar undtages den mellem Kjønnene, der naturligviis beboe hver sin af de fra Centrum til begge Sider udgaaende brutte Linier, temmelig ubestemt. Hver Side er inddeelt i et vist Antal afsluttede „Wards“ (Afdelinger, Qvarterer), i Colney-Hatch omtr. 20, der hver have sin særskilte Afdeling af Corridoren, sine Soveværelser, tildeels ogsaa særskilte Spiserum, samt Skyllerkjøkken og Watercloset. 2 eller flere Vogtere findes i hver Ward; hvor de Syge sove i Fællesskab, hvilket man mere og mere indfører, ligge Vogterne i et særskilt Soveværelse imellem 2 større Soverum, hvortil de have Udkig igjennem Vinduer. At lade dem ligge paa Værelse med de Syge, gik ikke an for deres Autoritets Skyld, meente en Læge i Springfield. De fjernest fra Centrum beliggende Wards beboes af Epileptiske og Idioter (i Colney-Hatch forekom gjennemsnitlig 40 å 50 epileptiske Anfald om Dagen) samt af de mere Urolige, og kaldes "refractory ward." I disse Afdelinger findes tildeels meget talrige saakaldte padded rooms, Værelser med udstoppede Vægge og Gulve, hvori

66

de Syge sættes ind under Raserieanfaldene. For de Epileptiske har man Rum, der kun ere udstoppede til en vis Høide. Til Stop bruges meget Kokusfibre, paa enkelte Steder Flock, og til Overtræk for det meste Seildug, der overmales med Blyfarve eller en egen Fernis. Da mange Syge selv i den Tilstand, der indicerer Anvendelsen af padded room, bevare Sands for Reenlighed, er i Colney-Hatch et Natskrin anbragt paa Indsiden af den ligeledes udstoppede Dør. Lyset falder ind fra Taget eller fra høit paa Væggen anbragte Vinduer. I Colney-Hatch havde man 15 heelt og 10 halvt udstoppede Rum.

En eller flere sædvanligviis store Wards udgjøre Infirmeriet, hvis Hovedbefolkning dannes af de Paralytiske i sidste Stadium. Nærmest Centrum boe de arbejdende Syge, ogsaa fordeelte i mange smaae Afdelinger. Midtbygningen i Colney-Hatch træder med Capellet frem foran Anstaltens langstrakte Forside og fortsætter sig langt bagtil med Skolerum, Forsamlingshal, Køkken, Magaziner, Bagerie, Bryggerie o. s. v. Fra dens bagre Ende udgaae til begge Sider parallelt med Sygeafdelingerne paa Qvindesiden Vadskeriet og dermed sammenhængende Arbejdsrum, paa Mandssiden Værkstederne. Endnu længer tilbage ligge Tørkerum, og de mekaniske Indretninger m. m. Landbrugets Huse ligge isolerede. Den store Forsamlingshal bruges nu til fælles Spisesal for de mandlige og qvindelige arbejdende Syge. 500 Mennesker spise her daglig sammen. Om Transporten af Maden til de fjernere Afdelinger er allerede før talt.

I Springfield var det mig paafaldende, at lugte Steg, medens jeg saae de Syge spise Riis. Det var Vogternes Mad, der serveredes særskilt, For at give en Forestil-

67

ling om Diæten, vil jeg meddele Spiseseddelen for Springfield:

Om Morgenen 1/2 Pot Melkevelling med 12 Lod Brød for Mænd og 8 Lod Brød for Qvinder. Om Aftenen ligesaa.

Til Middag: Mandag Erter eller Grynsod med 12 Lod Brød. Tirsdag 12 Lod beenfrit kogt Kjød med Grønt samt 8 Lod Brød, 1 1/2 Pægel Øl for Mændene, 1 Pægel for Qvinderne. Onsdag 32 Lod Fedtbudding for Mændene, 24 Lod for Qvinderne og Øl som Tirsdag. Torsdag indbagt Kjød (med 10 Lod Kjød for Mændene og 8 for Qvinderne) samt Grønt og Øl som før. Fredag

Riisbudding eller Riis kogt i Melk, med 01 som før. Løverdags som Tirsdag. Søndag kogt eller stegt Kjød o. s. v. som Tirsdag. Desuden Extramaaltid med Brød, Ost og Øl om Formiddagen for de Arbeidende.

Værkstederne ere overalt talrige og meget fuldstændige. Man har Smede og Blikkenslagere, Skræddere og Skomagere, Snedkere, Tømmermænd, Dreiere, Sadelmagere og Madrasstoppere, Bogbindere og endogsaa Bogtrykkere. Flere af Asylerne trykke selv sine Beretninger, ellers indskrænkede Pressens Virksomhed sig meest til Vadskelister o. dsl. Haandværkskyndige Vogtere ere ansatte og lede Virksomheden i disse Værksteder. I Colney-Hatch beskjeftigedes daglig gjennemsnitlig 43% af Mændene og 62% af Qvinderne. Som Norm for Jordernes Udstrækning gjelder det, at der mindst maa være 1 Acre (4 Maal) for 4 Patienter. De Forsøg, som man i de engelske Asylter har gjort med kunstig Opvarmning, ere saagodtsom overalt faldne uheldigt-ud.- Commissioners ere derfor komne tilbage til den gamle simple Fremgangsmaade, og fordre at alle

68

Rum, hvori de Syge om Dagen opholde sig, skulle have Kaminer eller Ovne. Kun i meget store Rum, saasom Capellet, Corridorerne, eller den fælles Spisehal tillades der Anbringelse af varmt Vands Rør, dog maa ogsaa der tillige anbringes 1 eller flere Kaminer. I Eneværelserne og de fælles Soveværelser fordres ingen Opvarmning, undtagen i Infirmeriet.

Ventilationen foregaaer sædvanlig paa den Maade, at der fra Aabninger øverst paa Væggen i Værelser og Corridorer gaae horizontale Kanaler, der udmunde i en eller flere fælles store perpendiculære Kanaler, i hvis øverste Deel et Opvarmningsapparat (firebox) er anbragt. I nogle Anstalter er i Forbindelse med denne Ventilation og ved Siden af Kaminer, Luftophedning anbragt. Colney-Hatch har i visse Afstande fra hinanden mindre Taarne, i hvis Souterrain et omkring et Ildsted anbragt stort Vandreservoir udsender Rør, der, efterat have gjort forskellige Bøininger omkring i et snevert Rum, vende tilbage til Reservoiriet. Dette murede Rum communicerer saavel med den ydre Luft som med de omkring i Anstalten fordeelte Luftkanaler. Luften træder altsaa ind gennem dette Rum, opvarmes over Rørene og føres derpaa gennem Luftkanalerne, der aabne sig nede ved Gulvet i Værelser og Corridorer, ind i disse. Gennem Aabninger oppe ved Taget trækkes den fordærvede Luft gennem andre Kanaler til den perpendiculære Pibe, som øverst oppe i Taarnet har et Opvarmningsapparat. Ved Hjælp af Klapper kan denne Circulation indskrænkes til enkelte Rum og Afdelinger af Corridoren. Men til Opvarmning er dette System alene utilstrækkeligt. De her omtalte Taarne bidrage i Forbindelse med den i Midten over

69

Capellet anbragte skønne Kuppel meget til Colney-Hatch's pragtfulde architectoniske Ydre. Til Belysning bruges overalt Gas, der ved Eneværelserne sædvanlig anbringes udenfor en Rude over Døren,

Den Orden og Rolighed, Reenlighed og Luftighed, som de fleste Besøgende beundre i Englands Asylter, maa ogsaa jeg erkjende i det hele taget at have fundet. Hanwell gjorde vistnok tildeels en Undtagelse herfra, idet flere af dets Afdelinger og Gaardspladse i en paafaldende Grad vare overfyldte med urolige Patienter; men selv her veed jeg dog ikke at have været Vidne til mere end et Oprin, der efter sædvanlig Skik i Asylter udenfor England vilde have indiceret Anvendelse af Tvangsmiddel : det var i et Eneværelse, gennem hvis Glasrude jeg, henkaldt ved Skriget, saae en nøgen Qvinde, der efterat have afrevet sine Klæder, vedblev i Raserie at gaae løs paa sig selv med Slag for Brystet og i Hovedet. Med den Bemærkning, at Tvang her vilde forlænge Raseriet, førte Lægen mig videre.

Adspredelserne ere for en stor Deel forbundne med Legemsøvelser, saasom Boldspil og andre Lege. Almindelige Forlystelsesaftener har man overalt, i enkelte Asylter sjeldnere, undertiden kun 2 á 4 Gange om Aaret, i andre hyppigere, endog engang ugentlig, f. Ex, i Prestwich Asyl nær Manchester, hvor der blev dandset hver Løverdags-aften. Musikøvelser, Sang- og Instrumentkor hørte jeg temmelig ofte Tale om. Bedst syntes mig dog alle saadanne opmuntrende Bidrag til et afvekslende og muntert Liv at trives i de skotske Asylter, som jeg saae.

Da jeg frygter for at optage for stor Plads i Tidsskriftet ved disse Meddelelser, der maaskee allerede ere blevne for vidtløftige for dets Læsere paa samme Tid

70

som de ikke ville være fuldstændige nok for Sindssygelæger, vil jeg forbigaae de øvrige engelske Anstalter, som jeg besøgte og kun med nogle faa Ord omtale de skotske. I Skotland har det Offentlige hidtil befattet sig mindre med Sindssygeanstalterne; man har der ikke havt Coimmissioners in lunacy, men deres Indførelse forberededes netop under mit Ophold der. Saagodtsom alle de offentlige skotske Anstalter ere grundede ved privat Godgjørenhed, og det maa indrømmes at denne har udrettet overordentlig meget. Man sporer i disse Anstalter ikke den Bortseen fra oekonomiske Hensyn, der gjør den materielle Status saa fuldstændig i de engelske, men paa den anden Side seer man Pengene anvendte i Retninger, der vist ikke ere mindre frugtbringende. Anstalterne ved Dumfries, Glasgow og Edinburgh have paa et Belæg af c. 4—500 hver 3 Læger og et forholdsviis stort Antal Vogtere. Den mere selvstændige Stilling, som Lægerne ved disse Anstalter har indtaget, har saavidt jeg kunde skjønne, ingenlunde virket skadelig. Hverken i Dumfries eller i Edinburgh vilde Overlægerne forbinde sig til non restraint, og i Glasgow, hvor „non restraint“ var indgravet paa Bygningens Grundsteen, tog man det heller ikke saa nøie, idet man f. Ex. lod de Ødelæggelseslystne bære Hænderne i Muffer, der vare laasede ved Haandledene. I Dumfries syntes mig den medicinske Behandling med specielt Hensyn til Sygdommenes somatiske Aarsager at føres med mere Iver og videnskabelig Sands end noget andet Sted i Storbritannien, I Edinburgh havde Lægerne mindre Tillid til den medicamentøse Behandling, men megen videnskabelig Sands røbede sig dog, navnlig i den Nøiagtighed, hvormed Sectionerne bleve foretagne. Overlægen Dr. Skæe holdt Klinik paa den Maade, at han først

71

i en Forelæsning gennemgik en af Sygdomsformerne og derpaa fordeelte sit Auditorium i Partier paa 4 Stykker, som da af de 3 Læger bleve førte omkring særskilt i forskjellige Afdelinger. Hvad der især i mine Øine hæver disse Asylter fremfor de engelske, er, at de ikke udelukkende ere bestemte for en enkelt Classe, men at alle Stænder ere repræsenterede, og at paa denne Maade Asyllivet kan udvikle sig mere organisk, idet Enhver lettere finder sin rette Plads og Virksomhed. Livet i saadanne Anstalter bliver mere mangfoldigt, Anstalten faaer flere af de nødvendige Betingelser for ligesom at blive en lille Stat i Staten, der i visse Maader er sig selv nok. Denne Stat mangler da heller ikke sin offentlige Mening, og denne har baade i Dumfries og Edinburgh sit Organ i et ugentlig eller hver 14de Dag udkommende, af en eller anden litterær Patient redigeret Blad, der giver et ganske godt Billede af de Elementer, Meninger og Følelser, som røre sig i denne lille Verden. Lyriske Udbrud syntes at udgjøre Hovedindholdet. Det trykkes naturligviis i Anstaltens eget Bogtrykkene. For at give en Forestilling om hvorledes den ene Adspredelse afløser den anden i disse Anstalter vil jeg af et af disse Blade afskrive Fortegnelsen over „Amusements of the month“: 1ste April: Fisketur. 4de: Orkester fra Dumfries. 8de: Forelæsning af Dr. *Smith*. 10de og 21de: Besøg til Diorama i Dumfries. 14de: Theatralisk Underholdning. 15de: Besøg til det mekaniske Institut i Dumfries. 22de: Fisketur. 24de: Forelæsning af Dr. *Mik*. 26de: Theatralisk Underholdning. 29de: Concert. I Anstalten findes foruden en stor Bogsamling, et Naturaliekabinet, en Raritetssamling, og en permanent Bazar af de Syges Arbeider, Om Sommeren gjøres længere og kortere Udflugter, til

72

Høilandene, til Søkyten, hvor de Syge med deres Vogtere undertiden blive hele Maaneder for at tage Bad. I Anstalten ved Edinburgh kom de Syge af alle Classer sammen til Dands hver Onsdagften fra Kl. 7 til 9. Mellem hver Dands udførtes Musiknumere. Løverdag-Eftermiddagene anvendtes altid, naar Veiret tillod det, til Boldspil. Inden jeg slutter disse Meddelelser vil jeg sammenstille det Væsentlige, som jeg har erfaret med Hensyn til Tvangsmidlernes Afskaffelse i England, og fremsætte den Mening, jeg derom har dannet mig.

Den første, der roste sig af fuldkommen at have afskaffet mekaniske Tvangsmidler af sit Asyl, var Mr. R. G. Hill, dengang Overlæge ved Lincoln Asyl. Den offentlige Mening, hvis Mistænksomhed var stærkt vakt med Hensyn til Misbruget af Tvangsmidler inden Asylerne, sluttede sig strax med Glæde til dette nye System, og Enhver vilde naturligviis allerhelst have sine Slægtninger og Venner behandlede paa en saa lempelig Maade, som denne blev udgivet for at være. Vel foranledigede det, som Hill havde stillet i Stedet, — den personlige Tvang ved Hjælp af Vogtere — Manutension — saa voldsomme Scener, at Hill senere blev inddraget i meget ubehagelige Retsforhandlinger i Anledning af Mishandlinger og Beskadigelser, som baade hans Vogtere og hans Syge havde lidt under denne nye Methode, men Ideen var imidlertid bleven grebet af Mænd som Conolly, og Ingen vil negte, at den, som et Maal, enhver god Anstalt maa stræbe at nærme sig til, var al Ære værd. Ulykken bestod deri, at den offentlige Mening meget snart begyndte at bedømme Asylerne og Lægerne eftersom det nye Princip

73

gjennemførtes i sin fulde Udstrækning eller ikke, og at derved megen Usandhed og mange Omveie foranledigedes.

Man blev snart enig om, at den af Hill angivne „Manutension“ var forkastelig og værre end den Fremgangsmaade, som den skulde erstatte. Man maatte altsaa see sig om efter andre Midler, og disse kunne passende henføres under 2 Slags, de gode, i Sandhed beroligende og hensigtsmæssige, og de, der kun paa en anden Maade tjene til at betvinge de Syge, uden at man behøver at anføre dem i Tvangsprotokollen.

Til det første Slags maa naturligviis Alt det henregnes, der bidrager til at gjøre Asylet til et behageligt og tjenligt Opholdssted for de Syge. En mild, kjærlig og overbærende Omgang, Bortfjernelse af alle overflødige Baand paa den personlige Frihed, hensigtsmæssig Beskjeftigelse, ordnet Levemaade, en passende Classification og som Følge deraf rolige og behagelige Omgivelser, Adspredelser, alt dette vil nødvendigviis indskrænke Indicationerne for Tvang, medens paa den anden Side ukjærlig og haard Tiltale og Behandling, unødvendige Indskrænkninger i den personlige Frihed, Lediggang, Ophoben af de Syge i slette og utilstrækkelige Rum og mere saadant hos Mange vil bevirke en Tilstand, der yttres sig paa Maader, som maa foranledige Anvendelse af Tvangsmidler. Forsaavidt kunne Commissioners og Tilsynscommitteerne tildeels have Ret, naar de i Fortegnelsen over de anvendte Tvangsmidler søge en Maalestok for Tilstanden i Asylet. Men der gives naturligviis Tilstande, som uafhængig af saadanne ydre Omstændigheder yttres sig paa en Maade, der fordrer mekanisk Tvang eller hvad derfor kan sættes i Stedet; som saadanne maa nævnes: det maniakale Raserie, Øde-

74

læggelseslysten og Tilbøieligheden til at beskadige eller myrde sig selv eller andre.

En af de vigtigste Betingelser for at kunne behandle saadanne Syge uden Tvangsmidler bliver først og fremst en Stok af øvede, velskikkede og aarvaagne Vogtere. For at skaffe saadanne tilveie er der i England gjort adskilligt mere end i andre Lande. Deres Løn er god, deres Stilling og Pligter søger man at gjøre dem kjær ved mangeslags Indrømmelser: de have temmelig megen Fritid, og hyppige Permissioner. Om Sommeren faae de i Almindelighed et Par Ugers Ferier. Efter 21 Aars Tjeneste giver Staten dem to Trediedele af deres Gage i Pension. Paa flere Steder ere de gifte og have sine Familier i Nærheden. Paafaldende er det, at deres Antal paa mange Steder, især i de store Asyler er saa ringe. 1 paa 12 á 14 Syge var det Almindeligste; i Springfield var Forholdet kun 1 paa 20. At Vogterne imidlertid paa mange Steder, istedetfor at bistaae ved Gjennemførelsen af non restraint, paa egen Haand udøve den allgroveste restraint, fremgaaer baade af hvad jeg tidligere har anført efter Dr. Conolly, og af de temmelig hyppige Retsforfølgelser imod dem for hemmelige og grusomme Mishandlinger, som de af Commissioners aarlig udgivne Beretninger indeholde. Af disse erfarer man desværre ogsaa, at Læger, der angive og rose sig af Ophævelsen af Tvangsmidler, i Hemmelighed anvender dem.

Indespærring i Eneværelser med eller uden udstoppede Vægge (Seclusion) bliver det næste Erstatningsmiddel for "instrumental restraint." Jeg troer at der gives Tilfælde, hvor de Syge vilde være bedre tjente med at være imellem de Andre med en let mekanisk Tvang end med Indespærring i disse ofte formørkede Rum uden

75

samme. Dog maa det indrømmes, at man med Iver søger at indskrænke Tiden for "Seclusion" og at den neppe gjennemsnitlig i de engelske Asylter bruges mere end i de andre, hvor der tillige bruges mekaniske Tvangsmidler. De før beskrevne udstoppede Rum gjøre navnlig Nytte i de Tilfælde, hvor de Syge enten i Raserie eller for at begaae Selvmord styrte sig med Hovedet imod Væggen eller Gulvet. De ere meget kostbare og passe ikke for Ureenlige. At lade et forbigaaende Raserieanfald forløbe i et saadant Rum, kan vistnok undertiden have bestemte Fortrin for at binde de Syges Lemmer og befæste dem til Stol eller Seng, hvilket hos Enkelte forlænger Raseriet ved at foranledige en fortsat Kjæmpen for at afkaste saadan Tvang; men paa den anden Side gives der ogsaa Individuer og Tilstande, hvor den overmodige Voldsomhed netop allerbedst brydes paa den sidst anførte Maade. Dr. *Forbes Winslow*, Udgiveren af et engelsk psychiatrisk Tidsskrift, der har to Privatanstalter i Nærheden af London, og som med megen Kraft er optraadt imod det absolute non restraint System, fortalte mig følgende Tilfælde af sin Praxis: en ung Officier, der led af Manie, var bleven indlagt i hans Anstalt, men Faderen havde i Forveien krævet det bestemte Løfte af *Winslow*, at der ikke maatte anvendes Tvangsmidler paa ham. I Løbet af nogle Uger agerede Lieutenanten Mester, angreb jevnlig Vogterne, der bragte ham Maden og var ganske umedgjærlig. *Winslow* forlangte sit Løfte tilbage af Faderen, hvis han ikke vilde have ham udskrevet, og fik det. Da den Syge efter en alvorlig Modstand var bleven iført Tvangstrøje og paa den anden Maade befæstet, udbrød han ganske rolig: Now You have conquered me, now I shall get better" (nu har De overvundet mig, nu

76

skal jeg blive bedre) og bedredes ogsaa virkelig fra denne Tid. Strong dresses dvs.: stærke Klæder, af Seildug eller Bolster, befæstede ved Skruelaase, der anbringes bagtil, erstatte ret godt Tvangsmidler hos dem, der ville ødelægge sine Klæder eller afklæde sig. Ogsaa Sengklæderne kunne indsyes i saadanne Stoffe. At det desuagtet er forbunden med temmelig betydelige Omkostninger at tilsidesætte Tvangen hos de Ødelæggelseslystne, indrømmes, idet Commissioners ville gjøre det hele Spørgsmaal om Tvang eller ikke Tvang væsentlig til et Bekostningsspørgsmaal. *Forbes Winslow* antyder meget bestemt at Brækvinsteen, "Shower"-Bade og kolde Bade, endvidere Chloroform og Opium i narkotiserende Doser benyttes paa en for de Syge skadelig Maade i Tilfælde, hvor simple Tvangsmidler under andre Omstændigheder vilde have været tilstrækkelige. At denne Paastand tildeels medfører Sandhed, synes blandt andet at fremgaae deraf, at Tilsynscommitteen ved flere Asylter har fundet sig beføiet til aldeles at forbyde(!) Brugen af Brækvinsteen og Shower-bade. Flere af de Læger, som jeg talte med, roste sig af aldrig at benytte Brækvinsteen indvendig. Følgende Hændelse, der var foregaaet i Springfield 6 Uger før min Nærværelse der, betroede Dr. *Diamond*, Lægen paa Qvindesiden, mig som en Hemmelighed, men da den inden jeg forlod England, stod at læse i Aviserne, kan jeg meddele den: En Syg havde slaaget Mr. S., Lægen paa Mandssiden, paa Øret. Mr. S. befalede 1/2 Times Showerbad i det lukkede Skab, som jeg før har omtalt, og derpaa en dobbelt Dosis af Brækvinsteensopløsningen. Det var i Marts Maaned og Vandet var iskoldt. Brækvandets kom ikke til at virke; thi den Syge, der var en gammel og

77

affældig Mand, døde faa Minuter efterat han var kommet af Badet. S. blev suspenderet, og under den Retssag, som derpaa fulgte, oplystes det, at Badet flere Gange tidligere var bleven anvendt i 1 Qvarter til 20 Minuter. Intetsteds ellers, hvor jeg underrettede mig om Anvendelsen deraf, vilde man erkjende at have brugt det over 5 Minuter, og efter den Prøve, som jeg underkastede mig, forekommer det mig, at denne Tid allerede maa kunne udøve en

mægtig kuende Virkning paa den Syge. I Stafford Asylum anvendtes det som Regel i 3 á 5 Minuter, naar efter 2 á 3 Timers Ophold i det udstoppede Rum Agitationen endnu vedvarede. Efterat hermed de Erstatningsmidler, som jeg har erfaret at være i Brug, ere omtalte, staaer ialfald endnu Forebyggelsen af saadanne Tilfælde, som det jeg nævnte fra Hanwell og de endnu værre, hvor Selvbeskadigelsen skeer planmæssig, f. Ex. ved Afbidning af egne Lemmer, tilbage som en uløst Opgave for non restraint Systemet.

Da Commissioners i 1853 ved et Circulære opfordrede Englands Sindssygelæger til at yttre sig om Anvendelsen af "instrumental restraint" indløb Svar fra 119. Af disse erklærede 42 at de aldrig og under ingen Omstændigheder brugte Tvangsmidler, — 4 brugte dem kun i chirurgiske Tilfælde, og 71 yttrede sig for en betinget Anvendelse af dem.*) Blandt de første befandt sig den før omtalte Mr. S., i hvis Erklæring det heder: Mechaniske Tvangsmidler finde aldrig Anvendelse, hvor Indretningerne ere gode, og i et vel construeret Asyl anseer jeg dem for ganske overflødige. Hans Collega, Dr. *Diamond*, gaaer

*) Da jeg ikke selv har gennemlæst alle Erklæringer, anfører jeg Fordelingen efter *Forbes Winslow*.

78

endog saavidt, at han siger, at hvo, der herefter vil anvende Tvang, ikke er skikket til at have Overbestyrelsen af noget Asyl. Mærkværdigst forekommer mig følgende Erklæring af *Thomas Green*, Superintendent ved Birmingham Asyl: „Jeg har slet ingen mechaniske Tvangsmidler anvendt, uagtet jeg ikke vil paastaae at de altid ere skadelige. Tvertimod troer jeg der gives Tilfælde, hvor de ikke blot ere forsvarlige, men ogsaa gavnlige. Jeg har haft nogle faa saadanne Tilfælde i denne Anstalt, f. Ex. ved et Brud af Femur, hvor Patienten uagtet al anvendt Omhu bestandig vedblev at afrive Skinnerne og Bindene, hvorved han ikke blot forsinkede Tilhelingen, men ogsaa foraarsagede et noget kroget Lem — et Resultat, der kunde have været forebygget ved Anvendelsen af et let Tvangsmiddel i de første 14 Dage. Jeg har imidlertid af forskjellige Grunde afholdt mig fra Brugen deraf, navnlig fordi jeg følte, at det vilde være et Skridt ind paa en gal Retning, der let kunde føre for vidt.“ (Eight Report 144.) Har ikke her Bestræbelsen efter Humanitet naaet til et Punkt, hvor hvidt bliver sort og sort hvidt?

Paa dette Sted maa jeg atter bringe i Erindring, hvad jeg har sagt om de engelske Asyllægers uselvstændige Stilling midt imellem Commissioners og Tilsynscommitteen, der begge ere nær ved at betragte Anvendelsen af et Tvangsmiddel som en Plet paa Asylet. Imellem de 42 findes Mængden af de offentlige Asyllæger, mellem de 71 ere de fleste Eiere af Privatanstalter. Mod disse sidste gjør man sædvanlig gjeldende, at de ere oekonomisk interesserede i Bibeholdelsen af Tvangsmidlerne; at dette ialfald ikke gjelder *F. Winslow* troer jeg efter mit Bekjendtskab til hans Anstalt, hvor Intet syntes at være sparet, at kunne bevidne.

79

Det er en meget almindelig Yttring af Forsvarerne af det absolute non restraint, at Vogterne vilde misbruge Tvangsmidlerne, hvis man havde dem, og at det just derfor er saa nyttigt, at de slet ikke findes i Asylet; indtræffe da end Tilfælde, hvor man kunde ønske at bruge dem, saa ophæves dette Savn fuldkommen derved, at man ikke bruger dem i Tilfælde, hvor de kunne undværes, men hvor man dog vilde gribe til dem, hvis man havde dem. Saameget er sandt heri, at Anvendelsen af Tvangsmidler ikke maa være overladt til Vogternes Skjøn, og at Lægerne langt fra bør være snare til at tillade den; thi deri ere alle 119 Asyllæger enige og den Belærelse troer jeg at man skylder Englænderne og deres nye System, at tvangen kan undværes i et stort Antal af de Tilfælde, hvor man før anvendte den, og hvor man i andre Lande tildeels fremdeles anvender den, og at jo mere man anvender den, desto mere vil man ogsaa komme til at behøve den.

Trykfeil.

Side 11, 11te Linie fra neden, staaer urigtigt: Nu som før (i senere Tid) udmærker Slesvig sig fordeeltigt o. s. v., istedetfor: Nu som før (i *Jessens* Tid) udmærker o. s. v.